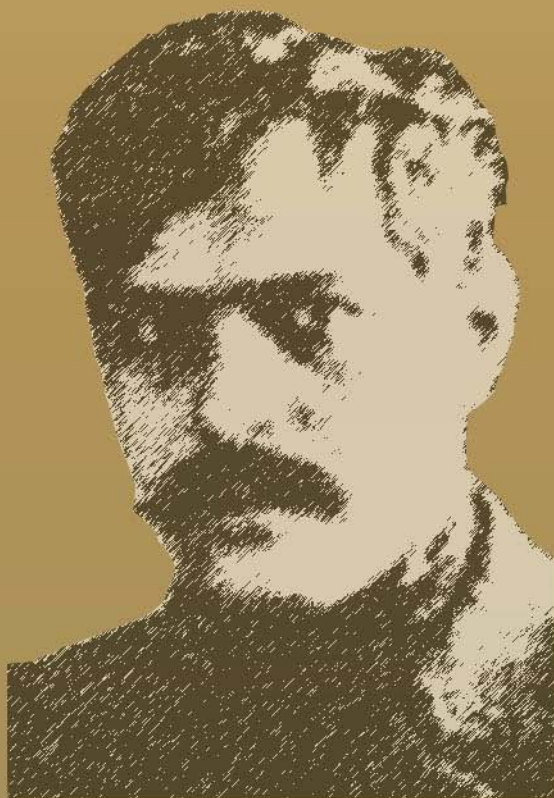

Bródy Sándor

A tanítónő

*Mercator
Stúdió*

Felelős kiadó a Mercator Stúdió vezetője

Műszaki szerkesztés, tipográfia: Dr. Pétery Kristóf

ISBN 963 606 137 8

Mercator Stúdió, 2005

Mercator Stúdió Elektronikus Könyvkiadó
2000 Szentendre, Harkály u. 17.

www.akonyv.hu

Tel/Fax: 06-26-301-549

Mobil: 06-30-305-9489

e-mail: peteryk@t-online.hu

BRÓDY SÁNDOR

A TANÍTÓNŐ

FALUSI ÉLETKÉP HÁROM FELVONÁSBAN
(1907-1908)

SZEREPLŐK

TANÍTÓNŐ
ÖREG NAGY ISTVÁN
IFJ. NAGY ISTVÁN
NAGYASSZONY
TANÍTÓ
KÁNTOR
KÁNTORKISASSZONY
FŐÚR
KÁPLÁN
SZOLGABÍRÓ
JÁRÁSORVOS
TÖRVÉNYBÍRÓ
BÉRLŐ
GYÓGYSZERÉSZ
LOVÁSZINAS
POSTÁS
KOMORNYIK
HRAY IDA
PRÍMÁS
KÉT KENŐASSZONY
HARMADIK KENŐASSZONY
ISKOLÁSLÁNYOK
GRATULÁNSOK

Ősbemutató: Budapest, Vígszínház, 1908. március 21.

TARTALOM

ELSŐ FELVONÁS	5
ELSŐ JELENET	6
MÁSODIK JELENET	8
HARMADIK JELENET	10
NEGYEDIK JELENET	16
ÖTÖDIK JELENET	19
HATODIK JELENET	21
HETEDIK JELENET	23
NYOLCADIK JELENET	27
MÁSODIK FELVONÁS	30
ELSŐ JELENET	31
MÁSODIK JELENET	33
HARMADIK JELENET	34
NEGYEDIK JELENET	35
ÖTÖDIK JELENET	36
HATODIK JELENET	37
HETEDIK JELENET	39
NYOLCADIK JELENET	47
KILENCEDIK JELENET	50
HARMADIK FELVONÁS	54
ELSŐ JELENET	55
MÁSODIK JELENET	58
HARMADIK JELENET	60
NEGYEDIK JELENET	62
ÖTÖDIK JELENET	64
HATODIK JELENET	67
HETEDIK JELENET	68
UTOLSÓ JELENET	71

ELSŐ FELVONÁS

(Szín: Meszelt szoba, gerendás padmaly. Búbos. A szoba szalon, ebédlő és háló egyben. Szűk, fényezett ágy, fehér terítővel. Ripsz garnitúra, stikkelt védőkkel. A nagy, kerek ebédlőasztal otthon szőtt abrosszal leterítve. A falon litográfiák: Kosuth Kápolnánál, Batthyány Lajos halála és egy külföldi színnyomat. A konvencionális aranytükör, a legyek ellen sárga tüllel behúzva. A legyek ellen való harc különben is meglátszik a szobán. Légyvesztő a falon, légyölő üveg az asztalon, a búboson. A kettős sifonon, amely szintén politúros, cifra kis tükör, száradt citrom, közte alma. Hátról befőttes üvegek. Varrógép. Kis asztal az ablak melletti emelvényen. Az ablakokban természetesen nyíló muskátli. De azért vázában csinált virág: makart bokréta is. Az egyik ajtó, két falépcsővel, a boltba nyílik: a másik a pitvarba. A szobán minden vegyes volta dacára érzik, hogy legfőképpen fiatal nő lakja. Nagy tisztaság és rend. De kenyér, kalács, ételnemű mindenfelé. Birsalmasajt, savanyított uborkás üvegek, befőttes üvegek mindenütt. A pitvar felőli ajtó mellett: szenteltvíztartó, melyet keret nélküli szentképek vesznek körül. Kora ősz, reggeli nyolc óra. A felvonás elején a szoba már derül, de igazán napos csak akkor lesz, amikor a tanítónő bejön. Mintha ajtót nyitván, vele együtt özönlenék be a nap. Rolók, amellyel a kántorkisasszony bánik. A padló fehérre súrolt puhafa, úgynevezett „laufteppichekkel”).

ELSŐ JELENET

KÁNTORKISASSZONY, TANÍTÓ, KÁNTOR és FŐÚR

(Utóbbiak kártyáznak.)

TANÍTÓ: Már kártyáznak?

KÁNTORKISASSZONY: Ma későn kezdték. Csak reggeli nyolckor. Vasárnap van. A tanító úr nem kártyázik soha?

TANÍTÓ: Én komoly ember vagyok. Ha úgy tetszik: tudós.

KÁNTORKISASSZONY: Ilyen fiatalon?

TANÍTÓ: Huszonkét éves koromban középiskolai tanári oklevél volt a zsebemben. És most itt tanító vagyok.

KÁNTORKISASSZONY: Nem jó itt, mondja? Ebben a mi kedves falunkban. Pesten, persze, az más, annyi szép nő... Azok a színésznék. Nem is emberek, angyalok!

TANÍTÓ: Nem kedvelem őket... De ez a falu, ez kedves. A portáknak nyitva van a kapuja, és ha elmegyek előtte, kiszalad, kirohan rám egy-egy, kettő, négy kutya.

KÁNTORKISASSZONY: Szólni kell hozzájuk.

TANÍTÓ: Nem értenek. Idegen vagyok.

KÁNTORKISASSZONY: Sétáljunk együtt. Engem ismernek.

TANÍTÓ: Azt nem. Többet nem. Tovább mentem tegnap is, mint ameddig szabad. A hold sütött, a nádban beszélgettek a békák. Ne vegye komolyan.

KÁNTORKISASSZONY: Pedig olyan szép volt.

TANÍTÓ: Nekem nincs jogom nőnek hízelegni. Én egy sorsüldözött filológus vagyok. Még csak egy embert sem ismerek, aki ismerne egy képviselőt. Mi elszaporodtunk, de az iskolák nem... A helyettes tanárokat is főhercegek protezsálják. Az egyetemi professzorok fiai se kapnak állást gimnáziumban, kénytelenek mindjárt egyetemi tanárok lenni... Lefokoztam magamat, idejöttem ábécét tanítani. De családot nem alapíthatok. Legalább megírom a nagy osztják szótárt.

KÁNTORKISASSZONY: És mi lesz akkor, ha megírja a nagy osztják szótárt?

TANÍTÓ: Meglesz. De mit érdeklődik maga, Kató kisasszony, a dolgaim iránt? Maga szeret engem. Miért szeret?

KÁNTORKISASSZONY: Mert művelt ember.

TANÍTÓ: Művelt? Sőt, tudós. De így néz ki egy férfi, akit egy nő szerethet? Lehet egy ilyen emberből, mint én, férj?

KÁNTORKISASSZONY: Lehet. De miért tetszik olyan... olyan karcsúnak lenni?

TANÍTÓ: A tej miatt, a sok tej. Öt évig ebédeltem Pesten tejeldében.

KÁNTORKISASSZONY: Húst, húst kell enni! Tessék, ezt a combot, a máját; egy kis paprikás szalonna. Mindjárt hozzák a tejsűrűs kávé.

TANÍTÓ: Maga engem meg akar hizlalni, mint a vadak... Ne tagadja, aztán el akarja vétetni magát velem... Maga nagyon kedves lány, de miből élnék... hol laknánk?

KÁNTORKISASSZONY: Itt, akár ebben a szobában.

TANÍTÓ: Együtt azzal a majorsággal? Az új tanítónővel?

KÁNTORKISASSZONY: Bizony. Az itt lesz kvartélyba.

TANÍTÓ: Hagyjon engem békén... Hagyjunk egymásnak békit. Ha tegnap este a haját megcsókoltam volna, bocsánatot kérek. Maga nem eszik? Miből él maga?

KÁNTORKISASSZONY: Kóstolásból.

TANÍTÓ: Maga stoppolja meg a harisnyáimat? Maga csinált új nyakat az ingeimnek?

KÁNTORKISASSZONY: Én.

TANÍTÓ: Mi jogon nyúl a ládámba? Mi maga nekem?

KÁNTORKISASSZONY: A mamája. Tuza úr, ha csak egy kicsit szeret, ezt az egy szárnyat!

TANÍTÓ: Nyomorult egy falu. Közkönyvtár, az nincs, de enni, azt tudnak. Éhezni inkább, de fent, fent! Ott délben tej... Itt hajnalban hús! (Mérgelesen megeszi. Kutyaugatás hallatszik.)

KÁNTORKISASSZONY: Valaki gyön.

TANÍTÓ: Könyvügnök megint.

KÁNTORKISASSZONY: Nem a'. A levélhordó. Erre szokott úgy ugatni.

TANÍTÓ: Egyszer megverte. Nem tudja neki elfelejteni.

KÁNTORKISASSZONY: Vajon kinek hoz levelet?

TANÍTÓ: Nekem nem.

KÁNTORKISASSZONY: Nekem se.

TANÍTÓ: Talán mi vagyunk ketten az egész világon, akik senkitől sem kapunk levelet. De szóljon ki neki, lehúzza.

KÁNTORKISASSZONY (kiszól az ablakon): Tisza! Tisza!

MÁSODIK JELENET

VOLTAK, POSTÁS

POSTÁS (hátról sántít befelé. Erősen sántít, kifelé rúg, befelé lép. A kutya ugatása erősebb): Csiba te! Hogy a!... (Meglátja a főurat.) Csértessék! Egy kis postát hoztam! Mindgyá... (Az asztalra teszi a nagy paksamétát. Összekötözött levelecsomagok, széthulló levelezőlapok. Az oldalán bőrtáska, azt is leborítja. A pakkok a ruhájához vannak kötve, azt leteszi a földre, csak nagy botjától nem akar megválni, mintha még most is tartana a kutyától.) Mindgyá... (Keresgél.) Ez a'... nem a'! Tessék csak megnézni, nem ez-e?

TANÍTÓ: Nem. Kinek jött?

KÁNTOR (nagyon lassú tempójú ember. A pipa ki nem szakad a szájából. Mindjárt-mindjárt leül egy-egy karosszékre és pipázik magának. Az élet célja az ő számára, hogy tajtékipipáját szépen szívja ki): Kinek jött volna? Én vagyok az üzletember. Nem beszélek, dolgozom. Kitől gyött?

POSTÁS: Az új tanítónétól. Csak levelezőlap. (Nézi a gatyáját.) Ezek a gyalázatosak! Mióta az emberek mind kimentek Amerikába, és csak asszonyok vannak a postán, elbízik magukat, hogy ők az urak.

KÁNTOR: Aztán mit ír az új tanítóné?

POSTÁS: Mit írna? (Keresgél.) Gyün.

TANÍTÓ: Honnan tudja kend?

POSTÁS: Én ne tudnám? Megmondta a postáskisasszony. Az új tanítónő valami Tóth nevezetű Flóra. No, kis levél. Levelezőlap. Hova bújtá...

KÁNTORKISASSZONY (egy pohár szilvóriumot ad neki): Igyék, kend, a nagy ijedelmére!

(Postás a szokott grimaszok között megissza.)

FŐÚR: Hányadik pohár törköly, József?

POSTÁS: A hetedik. Beosztom. Az erősebb italú helyekre a végén megyek. A kastély... (Erős köteg levelet vesz fel, mutatja.) Ez a kastélyba megy. A fiatal Nagy nagyságos úrnak. Szagos, mint a muskotály, tesszen csak. (Megszagoltatja.)

KÁNTORKISASSZONY (izgatottan): Mind szerelmes levél, mind ő kapja!

POSTÁS (nagyobb csomagot mutat): Ezek meg az öreg kastélyba, az öreg Nagy István úrnak. Mind fain: üzletes levelek. Többet kap egy nap egymaga, mint az egész falu minden izraelitája egész hónap alatt.

TANÍTÓ: Jó, jó, de mikor gyün meg az új tanítónő?

POSTÁS (összevissza nézi a zsebeit): Vagy igen, az a levél. Harmadik napja hurcolom magamnál, ma, mondom, beadom... Nincs benne semmi, csak hogy itt fog a kántor úrnál szállni, beinvitálja (mozdulat) magát, ha szívesen elfogadják.

TANÍTÓ: De mikor gyön, mikor?

POSTÁS: Holnap! Ma, tegnap! Hát nincs!... Alighanem otthon maradt. (Összepakol.) Beadom holnap. Tessen már egy jó szót szólni annak a kutyának.

KÁNTOR: Máskor vagy hozzon kend levelet, vagy ne hozzon.

KÁNTORKISASSZONY (kiszól): Tisza! Tisza!

(Postás hajlongva, köszönve kisántít. Kántorkisasszony és Tanító az ablak mellé ülnek.

Egyik köt, másik olvas.)

TANÍTÓ: Úgy illet volna, hogy valaki kimenjen elibe a vasúthoz.

KÁNTORKISASSZONY: Hogy megjönne most? Mán jönnek is az állomástól. Nézze, az uraság, a fiatal. Őt fekete sárkány. Nézze, hogy hajt.

TANÍTÓ: Az a hirtelenszöke színésznő mellette, azt ismerem Pestről. Kisasszony, színésznő!

KÁNTORKISASSZONY: Az a'!

TANÍTÓ: A tanítókisasszony nem jön?

KÁNTORKISASSZONY: Nem, ott zötyköl előre a fiáker. Csak egy cilinderes vigéc ül rajta... Tóth Flóra, Tóth Flóra! Vajon milyen lesz?

TANÍTÓ: Képzelem, hogy néz ki, aki ide jön! Olyan lehet, mint én.

KÁNTORKISASSZONY: Magának, félek, tetszeni fog.

TANÍTÓ: Nekem? Egy hektikás tanítónő? Száraz, csontos, nagyorrú.

KÁNTORKISASSZONY: Miért gondolja, hogy ilyen?

TANÍTÓ: Miért jönne ide, ha huszonkét éves, kitűnő képesítése van. Testi hibájának kell lenni... Nem lát egy lányt férfikalapban?

KÁNTORKISASSZONY (becsukja az ablakot): Már a posta is bekocogott. Nem jött. Jobb is, hogy nem törte magát éjjel.

TANÍTÓ: Okosabbnak tartotta setét estve megérkezni!

(Kopogtatás hallatszik.)

HARMADIK JELENET

VOLTAK, TÓTH FLÓRA, végül a KIS PARASZTLÁNY

KÁNTORKISASSZONY (kopogtatásra): Szabad!

FLÓRA (belép, kezében egy nagy kartonskatulya. Ruha: fehér blúz, sötétkék alja. Barna színű radoumantli, girardi kalap. Megáll az ajtóban): Az új tanítónő vagyok. Jó helyen járok a kántor úréknál?

KÁNTORKISASSZONY: Jó helyen, hozta Isten!... A főúr – az apám!

(Főúr, Kántor kissé emelkednek a helyükön, abba is akarják hagyni a játékot. Küzdenek magukkal, de mivel látják, hogy a jövevény el van foglalva, játszanak tovább. Tanító nem mutattatik be, helyesebben, egyelőre elsikkasztatik. Ennek megfelelően várakozó póz.)

FLÓRA (leteszi a pakkot, a mantlit. A Főúrék felé bókol): Tessenek csak kijátszani a partit. Olvastam, hogy a kártyás embert nem szabad zavarni. (Hátuk mögé áll.) Remélem, hogy szerencsét hoztam valamelyiküknek. Mindkettőjüknek... Mindenkinek. (A kántorkisasszonyhoz fordul.) Köszönöm a levelüket, hogy elfogadnak. Az enyémet, az utolsót nem tetszett?

KÁNTORKISASSZONY: Nem, kisasszony, csak a postás mondta.

TANÍTÓ: Most mondta, különben kimentünk volna a vasúthoz. (Előretolakodnék, de Kántorkisasszony hátrátolja.)

KÁNTORKISASSZONY: Én Kató vagyok.

FLÓRA: Kár. Olyan jó Mariska-arca van. Én meg Flóra! Szervusz!

KÁNTORKISASSZONY: Szerbusz! (Kezelnek, csókolódnak.)

FLÓRA: Jaj, de kedves szoba. (Szimatol.) Milyen jó szag van itt. (Szimatolva.) Mindig ilyenről álmodtam a preparandiában, hogy egyszer falun egy ilyen szobám lesz. Ez a jó nagymama! (Megöleli a búbost.) Be jó lesz, ha be lesz fűtve! (A cica a búbos padkájára kap.) Jaj, de kövér! Hogy hívják?

KÁNTORKISASSZONY: Rézi!

FLÓRA: Jó reggelt, Rézi, alszol... Pesten a macskák soványak és álmatlanok.

KÁNTORKISASSZONY: Pesti vagy?

FLÓRA: Ó, nem! Pesten alig van valaki, aki pesti. Túl a Dunai.

FŐÚR: Tóth, Tóth... györki, vagy csidrédi Tóth...

FLÓRA (nevetve): Azt hiszem, krumplis Tóth. Az apám csak felvidéki.

KÁNTORKISASSZONY: Tedd le a kalapod, lelkem, nem vagy éhes, lelkem?

FLÓRA: Még nem. (Nagyon komolyan.) Ha az ember utazik, mindig eszik.

KÁNTORKISASSZONY: De valamit mégis... Mit ettél?

FLÓRA: Automatát. Minden állomáson kitakarítottam az automatát... nem maradt semmi. Cukros mandulát, csokoládét. Kölnvizet, gyufát, savanyú bombont vettem. Három forintom maradt mégis. Ebben a ruhában nincs zsebem... Kató, tegyed ezt nekem el. Van víz a lavórban? (A zsebkendőjébe becsomagolt pénzt átadja.)

KÁNTORKISASSZONY (átveszi. Az almáriumba elzárja): Enni kell, itt enni kell! Egy kis bélest sütöttem, egy kis íróstészta. Mindjárt. Szép batiszt ez! (Megtapogatja Flóra blúzát.) Hány korona méterje?

FLÓRA: Kettő.

KÁNTORKISASSZONY: Pest csak Pest! Hogy lehet Pestről elkíváncozni? A mi boltunkban csak drága selyem van. Nagyon finom, vagy nagyon ordinaré.

FLÓRA: Ti boltosok is vagytok?

KÁNTORKISASSZONY: Hogyne. Szövetkezet. Az apám boltos. Nagyon megtanulta.

KÁNTOR: Én nem beszélek, hanem dolgozok.

FLÓRA: Más temet?

KÁNTORKISASSZONY: Nincs kit temetni. Az öregebbek majdnem mind kimentek Amerikába.

FLÓRA: A bolt is itt van a házban?

KÁNTORKISASSZONY: Itt.

FLÓRA (hallgatódzik, rámutatva a földig függönyös ajtóra): Ez az? Halld csak, ki az?

KÁNTORKISASSZONY: A főtisztelendő káplán úr.

KÁPLÁN (beszéde hallatszik): Mit cifrákoddok? Mire az atlasz, csinált csipke, selyem... Samu, ne adjon nekik!

FLÓRA (csendesesen): Ki az a Samu?

KÁNTORKISASSZONY: Az inas. A sekrestyés. Nagy tolvaj!

KÁPLÁN (m. f.): Az uratok Amerikában ólombányákban, a kedvesetek katona, és ti itt hivalkodtok! Kinek?

EGY NŐI HANG: Magának, szentem, főtisztelendő úr! (Asszonykacagás.)

FLÓRA: Ó, be érdekes egy hely! De szeretem, hogy ide jutottam! Az első tapasztalat. Szeretek tapasztalni.

TANÍTÓ (megint előkerül. Mohón bevág a beszédbe): Én is. Egy úton járunk. Van szerencsém. Tuza... (Kezet nyújt.)

FLÓRA (kezet ad, de nem törődik tovább a tanítóval): És én hol alszom?

KÁNTORKISASSZONY (az ágyra mutat): Itt.

FLÓRA: Nem a díványon?

KÁNTORKISASSZONY: Nem, én fogok a díványon. Ezen más senki sem tud.

FLÓRA: Én még soha ágyban nem aludtam. Mindég díványon.

KÁNTORKISASSZONY. Én se. Ágyban nem is tudnék.

FLÓRA: Mi vagyunk a két, díványon háló lány. Segíts csak! Összebarátkoztunk.

(Flóra, Kántorkisasszony csókolódnak.)

FŐÚR: Ejnye, de sűrűn... Fialalok, csak csókolóznak. (Leteszi a kártyát.) Ez volt az utolsó parti... Magával nem játszom többet, csak még háromszor. Belátom, a kártya izgat!

FLÓRA (súgva): Nagyban játszanak?

KÁNTORKISASSZONY: Némely nap egy koronát is nyer az apám!

FŐÚR: Nem azért nem játszom, mert maga csal, smucig és reszket. Azt én szeretem. Becsületes emberrel egyáltalán nem is szeretek kártyát játszani. Hanem, mert már a kártyát is kezdem nem látni... Ezeket a kedves, ismerős figurákat... Vége a huszonöt éves partinak. Aztán elszakítjuk a paklit...

FLÓRA (lassan): Huszonöt éve játszanak ezzel az eggyel?

KÁNTORKISASSZONY: Nem, minden esztendőben is új van...

FŐÚR: Még három... azalatt nyerje agyonra magát. (Fölkel, közeledik Flórához. Az is.)

(Flóra kezét akar csókolni.)

FŐÚR: Na. Nem szabad. Nem vagyok én püspök. Nem is akartam az lenni. Nem is lehettem volna.

KÁNTOR: A falu nem eresztette.

FŐÚR: Aki idekerül, az ki nem szabadul innen többét, beleragad a sárba. Mondd csak, leányom, hogy jutott eszedbe, hogy ide jöjj, ide a világ végire?

FLÓRA: Mindenfelé pályáztam, nem kellettem sehol. Nem volt pártfogóm. Azaz hogy, lett volna.

FŐÚR: Azt elhiszem.

FLÓRA: Itt megválasztottak protekció nélkül.

FŐÚR: Az a', most már emlékszem. A kegyúr, maga az öreg Nagy, aki a bizonyítványokat átnézte, azt mondta, ezé a legjobb, ez legyen. Ezt nem tolja senki, ez kell. Majd menj el hozzá. Gazdag ember, de becsületes ember. Köszönd meg neki.

FLÓRA: Elmegyek. Kérem szépen, főúr, nem kapok valami külön útbaigazítást a tanterv irányára nézve?

FŐÚR: Hogy tanterv, hogy irány? Új szavak! Nem szeretem őket. A főtisztelendő káplán úr – majd idejön, azzal beszéld meg. Az az úr itt adminisztrátor, engem is tirannizál, nem engedi, hogy húst egyek estére, makk-kávéval élünk...

KÁNTORKISASSZONY: Szegény főúr!

FŐÚR: Én már csak öreg zsellér vagyok a plébánián. Öregasszonyoknak misézek. Pedig én csak a fiatalokat szeretem. Az ilyen szép fiatal lányt, mint te. Ha nézem, akkor rosszul esik, hogy el kell menni.

FLÓRA: Hová, főúr?

FŐÚR: A gyepe alá, a kakukkfű alá.

FLÓRA: Az még soká lesz.

FŐÚR: Nem a'! Tavaszon vagy őszön. Mi ilyenkor szoktunk meghalni. Az apám is, az apámtól való nagyapám is. Előbb a szemünk fárad el, aztán a lábunk. A fülünk állja a legtovább. Ennek az egyiknek már lőhetnek. Mikor früstökre nem bírjuk többé megenni a hideg töltött káposztát, akkor beharangoztak.

KÁNTORKISASSZONY: De a főúr meg tudja enni!

FŐÚR (nagyon keserűen): Nem! Ilyenkor oszt letesszük a pipát. Az orvos ráfogja, hogy a nyomorult bagóban van a felséges halál. Mors imperator! Visszatesszük a pipát a pipatóriumba, szíja más!

KÁNTORKISASSZONY: Mindig ilyen szomorú dolgokról tetszik beszélni!...

FLÓRA: A halál nem szomorú, csak komor. Hozzátartozik az élethez: én nem félek tőle!

FŐÚR: Ez az én lányom! Majd ha itt maradsz, és itt boldog leszel, fáin kis temetőnk van, oda hozzám kijárj!

FLÓRA: Addig...

FŐÚR: Addig – holtig csak elélünk. Még misézünk egyszer kétszer, csapunk egy-két-tíz lakomát. Szeretsz táncolni?

FLÓRA: Nagyon!

FŐÚR: Ez a'! A táncos, a fiatal! Szereted a gyümölcsöt?

FLÓRA: Megélnék rajta.

FŐÚR (a reverendájából darabonként veszi ki a gyümölcsöt): Aranyranett. Ezt edd meg.

(Flóra beleharap.)

FŐÚR: Ez a honi somfai, még nem érett, tedd a sifonodba. Ez vérbélű cigányalma, látszatra szerény, de íze olyan, mint a manna. Ezt még megeheted.

FLÓRA (beleharap): De jó!

FŐÚR: Ejnye, de finom egerek jártak felétek, jó kis fogakat vittek a szájadba. Vaksi vagyok, de azt látom, hogy a fogad szikrázik. Na, egy kis körtvét is akkor alája. Nem olyan szegény ez a reverenda, mi? Mind én ültettem a fáját, a gyümölcsét az őszön más szedi már.

FLÓRA: Milyen igazságtalanság, hogy a fa elél száz meg száz évig, az ember pedig...

FŐÚR: Millió meg millió évig. Egy cseppet itt, nagyon sokat odaát.

FLÓRA: Vajon milyen lehet odaát?

FŐÚR: Én nemsokára megtudom.

FLÓRA: Kíváncsi tetszik lenni rá?

FŐÚR (fejét megvakarja): Nagyon kicsinyt. Isten ő szent felsége, kinek útját és céljait kutatni tilos, megtehetette volna kedvelt teremtménye, az ember kedvéért, hogy megfelezte volna az időt. Felét hogy itt éljük az életnek, felét odaát. Itt egész jól el lehet élni.

FLÓRA: Élni, dolgozni.

FŐÚR: Szeretni. (Egy pillanatnyi csend.) Most pedig szépen hazamegyünk. Kibáljatok csak át a Balázs Judinak az iskolába... Kis szolgálóm, hogy vezessen haza...

KÁNTORKISASSZONY (kikiált az ablakon): Judi, Judi, a főúr!

FŐÚR: Éppenhogy a kezemet fogja. A kis ügyes kezével elkalauzol, egy csepp sárba se enged belépni. Kikapok mán a káplán úrtól. Nem rossz a lábam, csak makrancos.

(Kis parasztlány megjött, kezén fogja a főurat.)

FŐÚR: Aztán vigyázz, kislányom, tanítókisasszony, ezzel az emberrel ne kártyázz. Ne egyél mindig, valahányszor ez a házikisasszony kínál. Kenekedj valami csúfítóval, hogy a szép Hray Ida, itt az egyetlen úri kisasszony, meg ne haragudjék rád. Csinosan ne járj, nehogy az urak itt beléd bolonduljanak. Udvaroltass magadnak, de minddel. Csak egy férfi van itt, avval szóba ne állj!

FLÓRA: Hát a nevét tessék akkor megmondani.

FŐÚR: Majd elgyön ő. Majd meglátod.

KÁNTORKISASSZONY (nagy tisztelettel súgva): Nagy Pista.

FŐÚR: Az, az.

(A kis parasztlánnyal mennek az ajtó felé. Mind kísérik. Kántor kimegy utána.

Az ajtóban a főúr és Flóra meleg kézzel bűcsúznak.

A Főúr sokáig rázza a kezét. El.)

FLÓRA: Ki ez a Nagy?

KÁNTORKISASSZONY: Hogy ki?

TANÍTÓ (belevág a beszédbe): Egy gazember, egy lump, lóverseny-alak. Ismerem én Pestről. Iszákos.

(Flóra nem néz a tanítóra, aki közeledik. Tanító közeledik, de nem mer, részint nem tud bemutatkozni.)

FLÓRA: No, mégse lesz olyan utolsó, ha itt úgy szeretik.

KÁNTORKISASSZONY: Az asszonyok meghalnak érte, a férfiak félnek tőle.

TANÍTÓ: Egy parasztmilliomos fia.

KÁNTORKISASSZONY: A káplán úr!

NEGYEDIK JELENET

VOLTAK, KÁPLÁN, SZOLGABÍRÓ

(Káplán belép.)

FLÓRA (Káplán elé megy): Az új tanítónő...

KÁPLÁN (ridegen): Pesten tetszett végezni?

FLÓRA (csodálkozva): Igen!

KÁPLÁN: Valláserkölcsei alapon áll ön?

FLÓRA: Nem én. A földön.

KÁPLÁN: No jó, miféle földön? (Nem néz Flórára.)

FLÓRA: Ezen a szép, fekete, magyar földön.

KÁPLÁN: Értem, kisasszony. A hazát szeretni kell, de az első a születés. Ugyebár, előbb születtünk? Első, legelső az egyház.

FLÓRA: Én jó katolikus vagyok. Bolond volnék, ha nem lennék az. Amikor valakinek ilyen szép, a legszebb hite van.

KÁPLÁN: Szép! Ez pesti beszéd, önök ott a gyülevész városban rothadt tanokkal szedik tele magokat. Ez az úr is (a Tanítóra mutat) galád dolgokat gondol, látom az arcán. Az iskola szellemét én irányítom.

FLÓRA: Szabad tudnom a szellem mibenlétét?

KÁPLÁN: Vallás és erkölcs. Hogy a nép tisztelje papját, tanítóját, urát. Úrtisztelő legyen. Mi itt falun konzervatívok vagyunk. Nem adunk semmit arra, amit a pesti újságok írkálnak... A népnek tisztelnie kell mindenkit.

FLÓRA Kivévéen magát.

KÁPLÁN: Kötekedni méltóztatik velem.

FLÓRA: Én a főtisztelendő úrral! Isten ments. Csak az jutott eszembe, hogy aki papot én ismertem, mind kövér és kedves volt. A jó szemükkel a szemembe néztek, nevettek. De ismertem egy lelkiatyát, aki szigorú volt, mint a tisztelendő úr. Az hamarosan képviselő lett, és most már kanonok is.

KÁPLÁN: Mit akar ezzel mondani?

FLÓRA: Semmi rosszat. Csak nekem olyan kevés gondolatom van mind ki kell mondanom!

KÁPLÁN (hirtelen Flórára tekint. Élvezettel nézi végig): Tanító úr, szabad kérném. (Tanító odanyomul hozzá.)

KÁPLÁN: Bocsánatot, a kisasszonnyal akarok egy szót négyszemközt beszélni. (Tanító elsompolyog.)

KÁPLÁN: Leányom, itt idegenben van. A falu más, a falu megváltozott. Sűrűvérű, túltáplált, élvezetvágyó férfiak közéjutott. Óhajtható, hogy egy higgadt, önzetlen és erkölcsi alapon álló férfiúra bízsa magát!

FLÓRA: És mit gondol, kire?

KÁPLÁN: Reám!

FLÓRA: Azért lettem tanítónő, hogy magam legyek cselekedeteim ura.

KÁPLÁN: A kísértések...!

FLÓRA: Féljenek tőlem. Erős vagyok. Mikor prédikál a főtisztelendő úr? Szeretem az egyházi szónoklatot... a szószékről.

SZOLGABÍRÓ (belép): Jó napot!

KÁNTORKISASSZONY: Az új tanítóné...

SZOLGABÍRÓ: Solom! (Értelmetlenül mondja.) Van szerencsém! Hallom, gyalog jött be! Kiküldtem volna a sandlauferemet! Szeret kocsikázni?

FLÓRA: Szeretnék, de még nemigen próbáltam. Milyen itt a gyerekek közt a közegészség?

SZOLGABÍRÓ: Akad, akad. Egy kis kroup, diftéria, sarlach... Az iskolát kénytelen vagyok olykor bezáratni. Egyszer egy fél évig nem volt iskola... Baj? Tőlem függ. Parancsol mindjárt kis szünetet?

FLÓRA: Ó, én szenvedélyesen szeretek tanítani, alig várom!

SZOLGABÍRÓ: Csak csinálja! Itt vigyázni kell a néppel. Nem kell megrohanni a kultúrával... Lassú átmenetek. A gyors átmenetek okai a koraérettségnek, a szocializmusnak. Előbb csak földérintő szolgálat. Ez az én politikám!

KÁPLÁN: Ez az ő politikája.

SZOLGABÍRÓ: Egyáltalán, talán nem vagyok szerénytelen, ha azt mondom, én irányítom itt az uralkodó eszméket. A tizenkilencedik század uralkodó eszméit.

(Káplán szemrehányóan nézett rá.)

SZOLGABÍRÓ: És a káplán úr!... Itt, hol a nemzetiségek, különösen az erős, vérmes és gazdag szerbek vesznek körül bennünket; nekem kell ügyelnem arra, hogy a fajmagyar szupremáciáját, hogy úgy mondjam... megrögzítsem!

KÁNTOR (aki egy sarokban pipázik, mindig a pipájára fújván a füstöt. Egy pohár bort iszik, koccint egy másik pohárral): Éljen!

SZOLGABÍRÓ: Köszönöm. Akar ön nekem ebben a megrögzítésben segíteni? A tanítóné az iskolában és az iskolán kívül nagyon sokat segíthet... szeretném, ha rám bízna magát. Szeretném bevezetni a magyar politikába. Amely bizonyos mértékig imperialista. Mindent akarunk, mindent. Egy a véleményünk?

FLÓRA: Azt hiszem, nem! Én – bár a szót nem szeretem, nem szép, kemény, idegen – szocialista vagyok. Csakhogy érzelmi alapon. Ahogy csináltam magamnak imádságot, úgy csináltam politikai hitvallást is, külön. A becsületes gazdag

embereket nem kell bántani; a jó királyok maradjanak. A költőknek, ha jók, szépek és fiatalok, palotákat kell építeni. A haza fogalma pedig gyönyörű, ne merje bántani senki!

KÁNTOR (m. f.): Éljen!

SZOLGABÍRÓ (tapsol): Éljen, éljen! Az én felfogásom! Egyek vagyunk! Együtt fogunk haladni. (Közelebb húzódik.) De vannak itt speciális társadalmi dolgok. (Súgva.) Van itt egy férfi... ezekben rám kell bíznia magát.

KÁPLÁN: Sugdolózni méltóztatnak?

SZOLGABÍRÓ: Páterem, a tanfelügyelőről. Megengeded? (Flórához.) Nos, kezet!

FLÓRA (nem veszi észre, nem ad kezét, feláll, zavart, bosszús. A Tanító újra feláll, hogy Flórának bemutatkozzék): Parancsol, kartárs?

ÖTÖDIK JELENET

VOLTAK, HRAY IDA

HRAY IDA (lovaglórúhában, cilinder stb.): Jó napot, jó napot. (Jukkerlányosan fog mindenkivel kezét, folyton cigarettázik, egyikről gyújtva a másikat.) Megjött, megjött?

KÁNTORKISASSZONY: Az új tanítónő.

FLÓRA: Tóth Flóra.

HRAY IDA: Hray! Tud teniszezni? Ő is velünk tart.

FLÓRA: Ki? Ha szabad?

HRAY IDA: Pista!

FLÓRA: Ah! Csakugyan? Melyik Pista?

HRAY IDA: Nagy Pista!

KÁNTORKISASSZONY (fontoskodva): Nagy István.

FLÓRA: Sajnálom, nem tudok teniszezni.

HRAY IDA: Már azt hittem, egy fess pesti tanítónő jött ide, aki... (Megnézi a lányt.) Fessnek elég fess. Maga nem hord midert? Én sem. A sport nem tűri. Teniszpartit kell csinálnunk, társadalmi életet szervezünk... Én itthon maradok a télen. Ő is.

FLÓRA: Ha szabad tudnom?...

HRAY IDA: Pista!

FLÓRA: Itthon marad? És mi történik akkor, ha itthon marad?

HRAY IDA: Nekünk, nőknek gondoskodnunk kell róla, hogy jól érezze magát itthon. Az atyja is felkért, hogy tartsuk itthon, gazdálkodjék. Ismeri a viszonyát? A primadonna... hogyne ismerné. Szégyen! Tegnap holtra csókolózzik vele, ma meg agyonkarmolják egymást. Ismét idejött kipihenni a sebeit. Hogy ezt az öreg Nagy István bácsi tűri. Pista... (Közel férkőzik Flóra füléhez.) Akar maga vele kacérkodni?

FLÓRA: Én?

HRAY IDA Mert én akarok! Ezen a télen. Egyáltalán ne tegyen nálam nélkül semmit. Örök barátság, vagy küzdelem. Nem, ne szóljon most. Aludjon rá. (Az előbbi kézfogás.)

(Vendégek leülnek kávézni. Kántorkisasszony kínálja őket, háttal a közönségnek. Alkalmasint az új tanítónőt bírálják.)

TANÍTÓ (végre közelebb jut, föllélegzik): Tuza Zsolt, kartárs. (Ügyetlen kézmozdulattal.)

FLÓRA: No... ne féljen tőlem. (Kezet fog.) Tóth Flóra, kartárs.

TANÍTÓ: Hogy méltóztatik? Hogy van?

FLÓRA: Jól méltóztatom. Milyen az ön rendszere?

TANÍTÓ: Modern: semmi verés, nevelni nem lehet, tanítani sem, nőjön minden, ahogy akar... Középiskolai tanár vagyok.

FLÓRA: Az szép. Idejött gyakorlatra? Jó itt?

TANÍTÓ: A koszt. Nincs intelligencia, nincs társadalmi élet.

FLÓRA: Fogunk csinálni, mindent fogunk. Természettudományi alapon áll ön?

TANÍTÓ: Igen, és ön is?

FLÓRA: Én is. Csak még nem tudom jól, mi az? Mikor állapítjuk meg a tanrendet? Én az életre akarom nevelni a gyermekeket, erre a szép életre.

TANÍTÓ: Az élet! (Felsóhajt.) Ezután talán szép lesz.

FLÓRA: Számíthatok barátságára?

TANÍTÓ: Többre, többre, kisasszony. (Emfázissal.) Mindenre!

FLÓRA: Tudja mit? Legyünk objektívek. Én szigorú, de igazságos leszek.

TANÍTÓ: Szabad remélnem, hogy tudományos meggyőződés dolgában egyek...

FLÓRA: Nagyon szívesen. És ön nem félt engem a fekete lovakon vágató Nagy úrtól?

TANÍTÓ: Nem. Hallgatok és gardírozom.

FLÓRA: Álmos vagyok, de kezdek kíváncsi lenni erre az úrra. (Kopogtatnak.)

HATODIK JELENET

VOLTAK, JOHN, később egy SZOLGÁLÓ

(John a tipikus angol lovászinas. Roppant komoly. Bejön. Nem köszön. Megáll az ajtóban.)

HRAY IDA: Nini, a John.

SZOLGABÍRÓ: John!

FLÓRA: Egy angol inas!

KÁNTORKISASSZONY: A nagyságos úr lovászinasa.

KÁNTOR: Vasz szakt er – bakter?

KÁPLÁN: Mi kell a spektábilisnak?

(Mind körülveszik és elfödik. A kör egyszerre szétnyílik.)

SZOLGABÍRÓ: A tanítókisasszonyt keresi?

HRAY IDA: Ah!

(Flóra angolul – a színésznő tetszése szerint – kérd valamit az inastól.)

JOHN: Jól mondja az ifjasszony! Az a'!

FLÓRA (meglepődve): Nem angol!

JOHN: A lovam, az angol!

FLÓRA: Értem, az embert hozzáformálták a lóhoz. Mit kíván?

JOHN: Az én gazdám, a fiatal nagyságos úr, tisztelteti a tanítókisasszonyt, tesszen kijönni a tagba, megbeszéli!

(Szolgabíró nevet.)

FLÓRA: Mi a tücsköt-bogarat beszél itt, kend, összevissza! Én nem ismerem a maga nagyságos urát, nekem nincs mit vele megbeszéli!

JOHN: Éppég azért, hogy a tagba ki tetszenék jönni délután. Megérdekelni a tanyási gyerekeket minden vasárnap. Nem kívánja ingyen, azé' hivatja!

FLÓRA: Hivatja a nagyapját, John! Öreg ember a maga gazdája?

HRAY IDA: Gazdag, szép és fiatal! Úrr!

FLÓRA: És ha tíz r-rel is úrr! Mondja meg neki, lovász, hogy a lovászának izentessen. Én államilag képesített, polgári iskolai tanítóné vagyok, Tóth Flóra kisasszony. Ha egy úr vagy férfi tudományos munkásságomat óhajtja, jelentkezék nálam itt, ahol lakom. Mondja meg neki, és most elmehet!

JOHN (amint jött, el. Ismét angol): A fűzfánfüttyülőjét, ebből nagy baj lesz.

FLÓRA: Nagyszerű!

TANÍTÓ (megszorítja a kezét, igen lassan): Nagyszerű! Én is így cselekedtem volna! Tekintélyt fogunk tartani!

KÁNTOR: Én mint üzletember, azt mondom, ebből baj lesz! Mint kántor, félek, megharagszik, és nem kapunk kukoricaföldet.

KÁPLÁN: A kisasszony nem volt illedelmes. Az ifjú Nagy nekünk kegyurunk!

HRAY IDA: Nincs abban semmi, elmenni hozzá. Ha én tanítóné volnék, és engem hivatna, én elmennék.

FLÓRA: Ezen nincs mit vitatkozni. Ezeket én mind elvégeztem magammal. Melyik lesz az én sifonom? Ez? El akarom rakni a holmimat. Az urak talán segíthetnének. Három fehér blúz. Három... (Elharapja.) Három... (uú.) Mégsem segíthetnek. Háromszor három. A többi jön. (Grimasz.) Ha az az úr csakugyan igénybe akarja venni munkásságomat a népoktatás terén, jöjjön el, kérjen meg, és ha az elvek és föltételek dolgában megegyeztünk, szerződöm vele.

HRAY IDA: Kedvesem, az nem jár nők után, mi járunk utána!

KÁNTORKISASSZONY: Nem szokott vizitbe menni. Nem esett meg nálunk soha.

SZOLGABÍRÓ: A kisasszony azt várhatja!

SZOLGÁLÓ (bedugja a fejét): A Nagy Pista nagyságos úr idegyön. (El.)

HETEDIK JELENET

VOLTAK, IFJ. NAGY ISTVÁN

IFJ. NAGY (belép, nagyvárosi eleganciában): Van szerencsém!

(Mind felpattannak, feléje rohannak, körülveszik az ajtóban, mint előbb Johnt.)

SZOLGABÍRÓ: Szervusz, öregem!

KÁPLÁN: Kegyurunk, mekkora meglepetés!

FLÓRA: Szép szál ember!

IFJ. NAGY (felhasználva a pillanatnyi csendet): Az új tanítókisasszonyt keresem. (A kör szétnyílik, mint előbb.)

FLÓRA: Én vagyok, parancsol?

IFJ. NAGY: Csak kérni jöttem. Nagy vagyok.

FLÓRA: Tóth vagyok.

IFJ. NAGY: Parancsára, megjelentem. Bocsánatot, hogy formátlan voltam. Mi itt nehezen írunk falun... Az előbbi tanítónők feljogosítottak, azok mind maguktól jöttek ki a vasárnapi iskolák miatt. Azt hittem, hogy mint az előzők, öreg a kisasszony...

FLÓRA: Nem én kívánom a figyelmet. És nem mint nő. A hivatás, amelyet szolgállok, annak kívánom.

IFJ. NAGY: Remélem, nem haragszik?

FLÓRA: Nem. A pedagógia ezt tiltja.

IFJ. NAGY: Tehát tárgyalhatunk?

FLÓRA: Kérem.

IFJ. NAGY(körülnéz): Sokan vagyunk ebben a kis szobában. Az anyám kérdezett önre, káplán úr!

KÁPLÁN: Sietek, fölkeresem. (El.)

IFJ. NAGY: Kántor úr, az egész falu dörömböl a boltajtón, hallom.

KÁNTOR: Igen, a bolt, a bolt, nekem mint üzletembernek, a boltban a helyem. (El.)

IFJ. NAGY: Katóka kisasszony, nem főzne nekem valamit, éhes vagyok; egy kis hirtelen pörköltet...

KÁNTORKISASSZONY (kitörő örömmel): Éhes, édes-kedves nagyságos úr, mit akar: bornyú-, marha-, birka-, csirke-, kacsa-, liba-, gyöngytyúk-, nyúl-, galambpaprikást? Hosszú lére, krumplival, tarhonyával, restasszony galuskával?

Egy kis ecettel, egy kis tejföllel? Mindenesetre egy kis tejfölt. Ne legyen zsíros. Nem lesz zsíros.

IFJ. NAGY: Még nincs itt?

KÁNTORKISASSZONY (úgyszólván elrepül): Itt van, itt van, már itt is volt.

HRAY IDA: Nem ülsz le, Pista?

IFJ. NAGY: De én le. Hanem magát várják a tenisznél. Megyek maga után. (Karonfogja a Szolgabíró.) Bocsánat, hivatalos! (Félrevonja, súgva.) Te... Te! Már megint szemérmetlenkedel. Pedig jól tudod, ami asszony ezen a környéken van vagy idegyön, az elővételi jog az enyém... Értetted? Most pedig – sipirc!

FLÓRA: Csak nőknek illik sugdolózni.

SZOLGABÍRÓ (nevetve): Titkok, titkok, férfititkok. Szervusz, nagyságos úr!

IFJ. NAGY: Szervusz, szolgabíró úr! (Szolgabíró, Hrayjal el. Rövidesen, de titkon int a Tanítónak, hogy pusztuljon. Tanító gyorsan el.)

IFJ. NAGY: A kisasszonnyal már láttuk egymást.

FLÓRA: Lehet, én nem emlékszem.

IFJ. NAGY: Alig egy órája, a vasútnál...

FLÓRA: Ah, maga az az ember, aki öt lovon jár. A fogat szép... A nő is, aki felugrott rá... Én gyalog jöttem, kissé fáradt vagyok... Talán máskor.

IFJ. NAGY: Ha már itt vagyok, intézzük el a dolgot.

FLÓRA: Miféle dolgot?

IFJ. NAGY (erősen megnézi): Kérem, tessék leülni!

FLÓRA: Mivel szolgálhatok?

IFJ. NAGY: A vasárnapi iskola a tanyán... a béresgyerekek. A tanítóné mellékjövedelme több mindig, mint a fő... Lesz szerencsém?

FLÓRA: Nem vállalhatom. Vegyes iskolám van. Hat osztály együtt. Ami szabad időm van, magamnak van rá szükségem. Még nekem is tanulni kell... Nem tudok nyelveket.

IFJ. NAGY: Én még helyesírást sem tudok. Szeretnék megtanulni. Férfitól semmi esetre. Nőtől inkább.

FLÓRA: Egy ilyen jól rajzolt férfi, és nem tud írni?

IFJ. NAGY: Tudja mit? Megtanulhatom.

FLÓRA: Megtanul?

IFJ. NAGY: Meg én. Igyék, kisasszony, egy kis bort.

FLÓRA: Már ittam.

IFJ. NAGY: Mikor?

FLÓRA: Amikor a képesítőt letettem. Két éve.

IFJ. NAGY: Én egy kicsit rövidebb időközökben cselekszem. Jó volt?

FLÓRA: Mind becsíptünk. Két üveg „Chateau Palugyay”-t ittunk meg tízen.

IFJ. NAGY: Én egy kicsit nagyobb kvantumokkal élek.

FLÓRA: Maga alkoholista?

IFJ. NAGY: No, nem egészen. Olyanformán.

FLÓRA: Ez érdekes. Hogy szokott rá?

IFJ. NAGY: Az apám német egyetemre adott. Bursch voltam, akinek inni kell, ha pénze van. Nekem pénzem volt mindig, tehát mindig ittam.

FLÓRA: Párbajozott is, látom. Az a seb.

IFJ. NAGY: Ezt itthon kaptam. Sörösflaskát vágta hozzám. Miért ásít?

FLÓRA: Nem aludtam. Harmadik osztályon jöttem.

IFJ. NAGY: De férfi jelenlétében!

FLÓRA: Ha egyszer álmos vagyok... A rosszfogú asszonyok találták ki, hogy az ásítás tilos. Nekem megvan mind.

IFJ. NAGY: Mint a fiatal paripa. – Szereti maga a lovat?

FLÓRA: A szép lovat szeretem.

IFJ. NAGY: Én imádom a lovat. A lovat és az asszonyt. Más nincs csakugyan. – Nem járna ki maga, nem a béresgyerekeket, hanem engem tanítani?

FLÓRA: Ha volna időm, miért ne?

IFJ. NAGY: Nem fél tőlem?

FLÓRA: Nem.

IFJ. NAGY: És nem félne a pletykától?

FLÓRA: Nem én.

IFJ. NAGY: Tudja, maga tetszik nekem.

FLÓRA: Tudja, maga is nekem.

IFJ. NAGY: Van egy amerikai kétévesem. Nő, ha meg nem sértem, az anyja Baden-Badenben első, mindig ellenkezik, pedig nem is haragszik igazában, vidám, táncos és makacs. Eddig Strenzgának hitták, mától fogva Flóra lesz a neve. Maga olyan, mint ez a csikó: sokáig nem engedi magát befogni, egyszer oszt elfárad, vagy jön egy ravasz kocsis. Láta-e már, hogyan fogják be először a telivér csikót? Egyik se hagyja magát. Rúg, harap. A legügyesebb kocsis is fél ettől a munkától. Én szeretem, vállalom... Nem haragszik?

FLÓRA: Nem haragszom. Szeretnék egyszer kétlovas fogaton menni.

IFJ. NAGY: Ötösön! Tízesen! Mikor akar? Csakhogy szereti a lovakat. Boldog vagyok. Akarja hogy az amerikai ménesemben minden nőt Flóranak nevezzenek?

FLÓRA: És a kedves színésznő-nevek, a kopott mágnáslány-nevek? Akiket magával el akartak vétetni?

IFJ. NAGY: Honnan tudja?

FLÓRA: A verebek is csiripelik, hogy ki maga.

IFJ. NAGY: Hát ki vagyok?

FLÓRA: Miért hazudik maga? Pedig maga hazudik. Én egyedül a hazug embertől félek.

IFJ. NAGY: Mit hazudtam?

FLÓRA: Olvastam akkor az újságban. Most emlékszem, maga az. Az operában egy öregasszonnyal fiatal férfi illetlen volt. Maga az öreg nőt megvédte, a ficsúr-nak felvágta a gyomrát, akkor kapta.

IFJ. NAGY: És honnan tudja maga mindezt?

FLÓRA: Csak rája kell nézнем.

IFJ. NAGY: Hohó! Micsoda élettapasztalatok!

FLÓRA: Az anyám tanító és postásné, hat gyermek anyja, én vagyok a legidősebb. Átörökítette nekem a tapasztalatait.

IFJ. NAGY: Hm. Hát a szerelem? Mi a véleménye a szerelemről?

FLÓRA: Nem kedvező, a sze... Majd máskor.

IFJ. NAGY: No feleljen. Nem akar?

FLÓRA (a következőket nagyon szépen, nagyon biztosan mondja. Érezni kell, hogy már sokszor mondta): A szerelem nem olyan, mint a krumpli, azt nem lehet kosárba rakni és az ablakon kidobni. Jó uram, a szerelem kora lejárt. A nő emberi életet akar élni, ember akar lenni szintén. Valamik akarunk lenni szintén. A nő a háremben...

IFJ. NAGY: Hárem, hárem! Ez tetszik nekem!

FLÓRA: Az írók egyebet sem csináltak eddig, mint a szerelemről nyavalyogtak... Nekem nincsenek személyes észleleteim.

IFJ. NAGY: Csakugyan?

FLÓRA: Egy lány az én koromban sohasem volt előbb szerelmes... csak lesz. Mi mindig kénytelenek vagyunk hazudni, mert önök akarják. Voltaképpen önök hazudnak, mert hazudtatnak maguknak.

IFJ. NAGY: Szíveskedjék igazat mondani nekem. Volt?

FLÓRA: Nem felelek szívességből.

IFJ. NAGY: Nincs semmi gondolata a szerelemről? Azt csak tudja, hogy mi... Legyen úr, adjon egy ingyen leckeórát.

FLÓRA (türelmetlenül): De önt várják, jönnek érte. Nem tudják, hová lett.

NYOLCADIK JELENET

VOLTAK, KÁNTOR

KÁNTOR (belép): Hogy tetszik lenni, hogy mint tetszik lenni?

IFJ. NAGY: Mi köze hozzá? Orvos maga?

KÁNTOR (nevet): Jó vicc, pompás vicc!

IFJ. NAGY: Boltba, boltba! Micsoda üzletember maga. Nem hangya, hanem rák.

KÁNTOR: Még jobb vicc! De nekem más az üzleti rendszerem. Úgy intézem, hogy kifogyjon az áru. A nép legyen izgatott, hogy kap-e?

IFJ. NAGY: És így akarják maguk megdúzni az izmaelitákat?

KÁNTOR: Izmaeliták! Pompás! (Integet.)

IFJ. NAGY: Menjen a fenébe!

FLÓRA: Vegye már át tőle a levelet.

IFJ. NAGY: Miféle levelet?

FLÓRA: Amit a színművész nő küldött.

IFJ. NAGY: Ah, hol az a levél?

(Kántor vállvonogatás közben odaadja.)

IFJ. NAGY (zsebébe gyúri): Tiszteltetem, mindjárt... Siessen, öreg! (Kántor el.)

IFJ. NAGY: Hogy tudta maga ezt a levelet?

FLÓRA: Én nem tudnám, mit csinál egy színésznő, ha az első órában az udvarlója magára hagyja? Laktam egy öreg páholynyitogató asszonynál. Annak a lába lekopott egy színésznő leveleinek a hurcolásában, pedig a művész nő egy házban lakott az udvarlójával... Ezek mind leveleznek. Olyan szükségük van a levélre, mint a festékre az esti világításban. De most már menjen, ugyan azt kellene mondanom: ne menjen, akkor talán sietne el...

IFJ. NAGY: Flóra kisasszony, én...

FLÓRA: Elengedem. Tudom, mi következik, azt akarja mondani, milyen komiszak és korlátoltak vagyunk mi, fiúk, hogy ilyen lányt nem veszünk feleségül. Az otthon, az édes otthon, milyen boldogság, ha egy férfinak otthona van. Mint egy kivet eb, olyan a férfi. Milyen más, ha haza mehet... Olyan egyszerű lány kis kék ruhában, leeresztett hajjal, mint maga, mint én... Nem ez következett volna?

IFJ. NAGY: Nem!

FLÓRA: Mi?...

IFJ. NAGY: Ülök. Hallgatom. Nincs gondolatom.

FLÓRA: Ez finomabb, de ennek is száma van. Menjen már, én vagyok ideges a színésznő helyett. (A férfi kalapját annak fejére teszi, eközben a feje közel ér a férfi arcához.)

IFJ. NAGY: Milyen illata van a hajának? Soha ilyen illatot.

FLÓRA (ajkbiggyesztve): Tegye cserépbe!

IFJ. NAGY: Cserépbe?

FLÓRA: Tegye cserépbe. Azaz a második szám. Én osztályozom az érdeklődő férfi cselekedeteit. Ez kettő... Engem maga amolyan mezei liliumnak néz. De nekem két udvarlóm volt egyszerre. Az egyik természetesen a tanárom, a másik a barátném bátyja volt. Mindennap boltban vett virágot kaptam tőlük. Ha hazamentem, a kosztadó asszony nagy örömmel fogadott, és elém cipelte a virágot. Nagyon meguntam, már rá se néztem, csak azt mondtam: tegye cserépbe. Az a virág, amelyet így szednek, nyitott boltból, ahol mindenki vásárol...

IFJ. NAGY: Feltörek magának egy egész szántóföldet virágágyagnak... (Közel férkőzik a lányhoz, a keze majdnem a kezéhez ér.)

FLÓRA: Vigyázzon, ez nem rend: osztályzatom szerint mindjárt a hetedik szám. A kézhezérés és a kéz megragadása... Mondom, hogy két udvarlóm volt egy szemeszterben, és az iskolatársnőimnek összesen hatvanegy, naplót vezettem és rendszert csináltam belőlük. Házi iskolai dolgozat. A férfi, aki a hódítás szenvedélyének hullámaiba jutott, bizonyos ponton kancsalítani kezd... Így ni. (Mutatja.) Dadog is egy kissé. Ilyenkor, ha a nőnek öntudata van, fekete tussal akár egy ábrát festhet a férfi arcára. Tetszik?

IFJ. NAGY: Hohó! Kicsúfol?

FLÓRA: Nem, ez még csak később következik. Csak ajánlom, ne ugorja át a számjaimat. (Figyel. Lódobogás hallatszik.) Hanem most már csakugyan menjen. A művésznője alkalmasint idejött, a ház elé hajtattott. A tanyára pedig nem megyek. Hozasson magának külön tanítónét, vagyunk elegen.

IFJ. NAGY: Maga fél tőlem?

FLÓRA: Igen, menjen.

IFJ. NAGY: Van eszembe. Most kezdek megmelegedni. Hát tudja meg, maga szép kis Flóra, nem vagyok a tanár, és nem vagyok a barátnő bátyja. Engemet számozni nem lehet. Én régen nem szoktam házasodni. Tizennyolc éves koromban akartam utoljára. Nekem nem is lehet tréfálni ezzel a szentséggel. A családban már rosszul jártak ezzel a tréfás kis házassággal. Péter, az öcsém, hogy is mondjam, a házasság miatt egy kissé főbe lőtte magát.

FLÓRA: Szegény... De talán más is...

IFJ. NAGY: No, igen. Ló is. Ulánus önkéntes volt. Négy amerikait vett, írt az apámnak, fizesse ki. És hogy elvehesse a kantinos lányát. Az apám azt felelte mind a kettőre: nem! A fiú visszasürgönyözte: jó! Másnap végzett magával. Péternek nem volt igaza. Én parasztmilliomos fia vagyok, csak fölfelé házasodha-

tom, a gyerekeimért, a szüleimért, az apámért, akinek az ambíciója rettenetes, akit kárpótolni kell az ostoba fiáért. De ki beszél itt házasságról? Nem un még?

FLÓRA: Azt nem. Érdekes emberek maguk.

IFJ. NAGY: Hát még ha otthon látna. Van egy kastélyom, egy órányira ide, erdő mélyében. A parkban fehér pávák sétálnak. Villanyvilágítás. Lajos-korabeli termek. Virágház. Berendeztem, de nem mentem bele lakni. Nő nélkül nem tűr ez a regényes kastély férfi alakot. Magát álmodtam, amikor kigondoltam, berendeztem. Százötven forint fizetésért és ugyanannyi komencióért itt tanít, savanyodik meg, aszik össze, ebben a... disznóólban... embernek való élet ez, magának való?... Kezet csókolni a patikárusnéak; szeretője lenni a káplánnak; férjhez menni valami cügoscipős tanítóhoz... maga, maga, magának?

FLÓRA: Elég volt! Önt és ezt a beszédet unom.

IFJ. NAGY: Érdeklis, ne tagadja. Akar lenni az én királynőm, barátnőm, tanítóm, egyetlen kedvesem?

FLÓRA: Ostoba ember. (Fölkel.) Sokan vagyunk!

IFJ. NAGY: Legyünk csak egyen!

FLÓRA: Hallja maga, menjen innen el!

IFJ. NAGY: Úgy nézek én ki, mint akit ki lehet innen dobni? Hohó! Rosszul van tájékozva a néni. Én itt, e sárfészekben, mindenütt otthon vagyok, a legotthonabb. Mindenki vendég, csak én vagyok idehaza. Ez a ház az enyém. Az iskola az én épülete. A parókia az én tulajdonom, és a templom is az én nevemre van bekebelezve...

FLÓRA: Ó, ön mégsem hazudott, tévedtem. Önt csakugyan sörösflaskával ütöték képen, és nem azért, mert asszonyt védelmezett.

IFJ. NAGY: Ez az, ezért tetszik maga nekem úgy, mint lány még sohase. Mindig felül van... Nem is tárgyalok magával tovább. (Pillanatnyi szünet.) Az anyjával fogok beszélni, az anyjától fogom...

FLÓRA (nekirohan, karmolásra készen): Az anyámat, az anyácskámat keveri bele a dologba. Az én anyámat! – Ki, ki! – most már ki!... (Roppant energiával.) Mars ki!

IFJ. NAGY (hátrál előtte. Játék, színész egyénisége szerint): Úúgy! (Megbiccenti a fejét, némán köszön. El.)

(Flóra utánamegy fenyegető módon, aztán fejét gondolkodva lehajtja, majd kis szünet után dacosan felemeli.)

(Függöny gyorsan le.)

MÁSODIK FELVONÁS

(Szín: Iskola, szintén meszelt. Valaha istálló vagy fészker lehetett, mert szeszélyes egy terem. Búbos. Hátul egy szokatlanul nagy ablak és mellette egy kis vakablak. A katedra és a forgó, nagy fatábla emelvényen. A falon: olvasótáblák, ábrák. A katedra fölött nagy fafeszület. Két ajtó nyílik az iskolába: balról, jobbról. A bal: mellékhelyiségbe, a jobb: az utcára. Régimódi, rossz állapotban lévő padok. A katedra előtti asztalon egy nagy, virágzó azalea. A felvonás elején szürke hangulat, amely később melegedik. Három hónappal később. Tél eleje. Már hó van. Kora reggel.)

ELSŐ JELENET

KÁNTORKISASSZONY, FLÓRA

(Téli reggel. Már világosodik, de az iskola lámpása még ég. Az első jelenet tartama alatt Flóra eloltja, azontúl világosság. Kántorkisasszony az ajtóban nagy cserép nyíló azaleát tart.)

FLÓRA (a táblának háttal számokat ír): Dobd ki, dobd ki, dobd ki!

KÁNTORKISASSZONY: Nem tudom, nem tudom, nem tudom!

(Flóra átnyalábolja a virágot, kinyitja a hátsó ablakot. Az utolsó pillanatban megcírógatja,

lelop róla egy ágat, a zsebébe dugja, aztán az egészet kidobja. Visszamegy a táblához.

Kántorkisasszony szemét, fülét befogja.)

FLÓRA (ír): Úr-ír-ír-úr! (Kántorkisasszonyhoz.) Írt?

KÁNTORKISASSZONY: Írt. Az én címemre küldte. Adjam át neked?

FLÓRA: Küldd vissza. Írjad rá: Nagyságos Nagy István úrnak, helyben. Vissza... De szeretnék elolvasni egyszer egy ilyen levelet, csak azért, hogy kigyomlájam belőle az ortográfiai hibákat. (Megfordul, énekelve számot ír.) Ötször öt az huszonöt, huszonötször huszonöt... (Ásít.) Már megint nem tiszta a fejem, már megint nem aludtam ki magamat. Virág reggel, délben levél; éjjel éjjeli muzsika! Mit akar tőlem? Mit akar? (Változott hangon.) De gyönyörű volt az éjjel. Egy szemmet se aludtam.

KÁNTORKISASSZONY: Ó, be gyönyörű volt, ó, be rázott a hideg... Féltem, hogy kocog az ablakomon, bejön!

FLÓRA: Ő?... Még az ablak alá se! Fél, hogy kompromittálja magát!

KÁNTORKISASSZONY: Te kidobod, ő udvarol.

FLÓRA: Mikor láttad?

KÁNTORKISASSZONY: Két hónapja ki sem mozdul az új kastélyból.

FLÓRA: A színésznő?

KÁNTORKISASSZONY: Hazaküldte. Megint kibékült a közönségével.

FLÓRA: Nagyon haragszanak rám?

KÁNTORKISASSZONY: Nagyon. Kikapok tőled, ha pletykálok?

FLÓRA: Mondjad...

KÁNTORKISASSZONY: A patikában tegnap nagy veszekedés volt. Hogy téged el kell veszíteni.

FLÓRA: Ah! Aztán mé'?!

KÁNTORKISASSZONY (jelzi az éjjeli muzsikát): Ezért!

FLÓRA: Azt se tudják, kitől kapom!

KÁNTORKISASSZONY: Éppen azé! Hogy pesti kedvesed van. Valami titkos beszélgetés lehetett, nagyon kiabáltak! Magukra zárták az ajtót, de kinyitották az ablakot, úgy kiabáltak. A patikusék szolgálója összezagyválja a dolgot, mind azt emlegeti, hogy a káplán tízszer is elmondta rád: egy egzaltált! Egzaltált!

FLÓRA: Egzaltált, én?

KÁNTORKISASSZONY: Minden férfi, még Tuza is neheztel rád. Igaz, hogy háromszor megkért?

FLÓRA: Nem igaz! Hétszer! Még ő is szerelemről beszél! Juj! Nem szeretem többé a szerelmet.

KÁNTORKISASSZONY: Nem beszéltek egymással?

FLÓRA: Jelekkel. Mindketten vizsgáztunk a süketnéma oktatásból. Eh, hagyjon nekem békét, hagyjanak nekem békét!

KÁNTORKISASSZONY: Te, a patikusné félti tőled az urát, a járásorvos azt mondta, hogy szép vagy, de nincs diszciplínád. Mért nincs diszciplínád? És mi az?

FLÓRA: Mondtam már, hogy ne pletykálj! A gyerekek kopognak odakünn! Szer-vusz!... Egzaltált!

MÁSODIK JELENET

FLÓRA, ISKOLÁSLÁNYOK

LÁNYOK: 'Csértessék! (Húzva a szót.) Dicsértessék Úrjézus Krisztus!

FLÓRA: Mindörökké, ammen! Mindörökké, ammen! (Ima.) Csend, csend, figyelem. Aki ma nem lesz jó, azt nem szeretem többet. Ma különösen szigorú, de különösen igazságos leszek. Francia Rozál, mit nyivákolsz? Vas Marcsó, töröld meg az orrát jó erősen... Harmadik és negyedik osztály, elő az irkával. Írjatok egy összetett mondatot. Tegyétek össze, amennyire tudjátok. Első osztály, mondjatok egy nevet!

LEÁNYOK: Esvány!

FLÓRA: Jó, legyen István. Tehát írni és olvasni fogok. I. (A mellékelt könyv szerint mutat, és a táblára felírja az „I”-t. A gyerekek utána ugyanazt a mozdulatot végezték.) N. (M. f. egész az utolsó N-ig.) Most egyszerre mind a betűt.

LEÁNYOK (húzva): Esvány.

FLÓRA: Még egyszer: I.

LEÁNYOK: Es -

HARMADIK JELENET

VOLTAK, SZOLGABÍRÓ

SZOLGABÍRÓ (benéz a félig kinyitott ajtón): Zavarom?

FLÓRA (igent int.)

SZOLGABÍRÓ: Egy kis iskolát látogatok. (Hivatalos komolysággal a padsorok elé lép.)

LEÁNYOK (felállnak): Isten hozta!

SZOLGABÍRÓ: Üljetek csak le! Üljetek le! Hallom, szorgalmasak vagytok. Ez kötelességetek. Igyekeztek, hogy majdan derék magyar anyák legyetek. Türeá-tok (a nagylányok felé fordul) vár a hivatás, hogy visszatartsátok a férfiakat a kivándorlástól. (Flóra felé.) A népben nincs semmi hazafiasság, munkaerejét idegen világrészbe viszi, és itthagya ezt az istenáldotta alföldet...

FLÓRA: Ahol földje nincs.

(Szolgabíró kezét nyújt Flórának. Flóra mosolyogva elfogadja.)

SZOLGABÍRÓ (a kislányokra mutatva): Csupa magyar stílus... Kis pettyes tulipánok... (Flórához halkán.) Küldje ki egy percre a kis utálatosakat. Iskolaügyben, fontos, mulaszthatatlan!

FLÓRA: Az én ügyem?

SZOLGABÍRÓ: Nem, az enyém.

FLÓRA: Gyerekek, menjetek ki, szaladgáljatok egyet a hóban.

(Leányok nagy robajjal, de rendben el.)

NEGYEDIK JELENET

FLÓRA, SZOLGABÍRÓ, majd ISKOLÁSLÁNYOK

SZOLGABÍRÓ: Az iskolaszék együtt ül a patikában, csak rám vár, hogy működését megkezdje. Kisasszony, ön lázba hozta a községet. Fölfordította a társadalmi és az erkölcsi rendet.

FLÓRA: És mit akar ön most itt?

SZOLGABÍRÓ: Én vagyok a kormányzat! A férfi. Tudja meg, hogy két férfi van e helyen. Én és Nagy István. Mindkettőnket negligált. Az első nagyot nyelt, félreállott, nem mutatkozik az ön közelében többé, de én nem tűröm...

FLÓRA: Mit nem méltóztatik tűrni?

SZOLGABÍRÓ: Hogy a falu kiteszítse önt magából, itt nemzetiségektől is vagyunk körülveve, és meg nem engedhető, hogy egy magyar tanítóné viselt dolgait...

FLÓRA: És miféle dolgokat viselek én?

SZOLGABÍRÓ: Titkos udvarlót tart.

FLÓRA: Ah, azt a kis éjjeli muzsikát irigylik tőlem?

SZOLGABÍRÓ: Nem faggatom, hogy ki az. Majd rájövünk, majd rájövünk, és jaj annak. Nézze, Flóra, nem akar maga tőlem kérni semmit?... Nem tetszem én magának?... Nem tetszem önnek! Hát nem! Végre is nem lehet mindenkinek jó ízlése. De mégis meg kell beszélnünk az ügyeket az ön itteni pozíciójáról. Nézze, Flóra, holnap fölkeres engem a hivatalomban.

FLÓRA: A hivatalában?

SZOLGABÍRÓ: Holnap. Vasárnap. Egy lélek se lesz jelen. Senki se fog tudni róla.

FLÓRA: És ön, maga ideront az iskolába, kiküldeti velem a gyerekeket, maga, az iskolaszéki tag.

SZOLGABÍRÓ: Tudom, hogy becstelenséget követek el. De ha elárulna, becsület istenemre, letagadom.

(Flóra csenget. Lányok be.)

FLÓRA: Az iskolaszéki tag úr el akar tőletek búcsúzni.

LÁNYOK: Isten áldja!

SZOLGABÍRÓ: Viszontlátásra! (El.)

FLÓRA: Folytatjuk az írva-olvasást. Még ilyen szigorú nem voltam, mint ma leszek. Értettétek?

LÁNYOK: Értettük.

FLÓRA: Tehát István. Mit csinál István? Földet ás.

ÖTÖDIK JELENET

VOLTAK, KÁPLÁN

KÁPLÁN: Dicsértessék!

LÁNYOK: Az Úrjézus Krisztus!

KÁPLÁN: Mit keresett itt a szolgabíró?

FLÓRA: Iskolát látogatott.

KÁPLÁN: Szólt valamit arról, ami ön ellen készül?... A felhők meggyűltek a kis-asszony feje fölött.

FLÓRA: Azért felhők, hogy gyűljenek.

KÁPLÁN: Az iskolaszék együtt van, hogy ön ellen vizsgálatot tartson, és ítéljen. De a gyerekeknek talán nem kell mindent hallaniok.

FLÓRA: Nekem nincsenek titkaim előttük.

KÁPLÁN: A tanító néni megengedi nektek, hogy kimenjetez a hóba egy kicsinyt játszani. Össze ne keveredjetez a fiúkkal!

(Lányok el.)

HATODIK JELENET

FLÓRA, KÁPLÁN, majd LÁNYOK

FLÓRA: És a főtisztelendő úr azért jött, hogy előkészítsen engem?

KÁPLÁN: Hogy megmentsem önt a szégyentől és az erkölcsi bukástól.

FLÓRA: Várom az iskolaszéket, a szemébe fogok nézni!

KÁPLÁN: Az iskolaszék én vagyok!

FLÓRA: És mit akar tőlem?

KÁPLÁN (zavartan): A jó útra akarom önt téríteni. Az egyedül üdvözítő útra. Az én utamra!

FLÓRA: És mi a káplán úr útja?

KÁPLÁN: A gondolkodás nélkül való hit.

FLÓRA: De nem tudok vakon hinni. Gondolkodom. A rossz festők ennek az okai: a jó Istent egy nagyszakállú mesterembernek festik, az elrontja az ember illúzióit.

KÁPLÁN: Ön, mióta itt van, nem gyónt!

FLÓRA: A főúr beteg, nem eresztenek be hozzá senkit. Hogy én egy fiatal pap fülébe kitalált bűnököt sugdossak, hogy aztán az meztelenségeket kérdezzen tőlem...

KÁPLÁN: Csak lelkieket! Nekem az ön lelke kell!

FLÓRA (nevet): A lelkem! Az ön lelkének az én lelke. Látom a szeméből. És énellem hoznak iskolaszéket. Ön lesz a vádló.

KÁPLÁN: Vagy a védő. Ahogy akarja.

FLÓRA: A vádat akarom.

KÁPLÁN: Én nem. Egy szót kell szólni, és kivezérlem a hófehér erkölcsi alapra...

FLÓRA: Nincs több szavam.

KÁPLÁN: Nekem van. Amióta itt van, elemészt a vágy, hogy lelkeink megértsék egymást egy nagy, tiszta harmóniában. (A keze után nyúl.)

FLÓRA: Én pedig utálok az erkölcsöt, ha az vizes és puha, mint az ön keze. Mondja meg ezt az iskolaszéknek! (Csönget.)

(Lányok beszaladnak.)

FLÓRA: A főtisztelendő úr akar tőletek búcsút venni!

KÁPLÁN: Dicsértessék!

LÁNYOK: Az Úrjézus Krisztus!

KÁPLÁN: Ámen! (El.)

FLÓRA: Pata Mari, Kürbiss Anna, Sohajdi Emerencia, Pipparé Emerencia, hatodik osztályosok, lépjétek ki!

(Lányok kilépnek, a kezükben tartják a tiszta csizmájukat, a lábuk merő sár!)

FLÓRA: Megmondtam már, hogy ilyen lábbal ne lépjétek át az iskola szent küszöbét. Kis malacok. Kondásnők, hé? Mire való a csizma? A lábra vagy a kézre? Ne feleseljétek. Alkotmánytan van! A tanrend kívánja, tehát tanuljunk alkotmánytant. Mi az állam?

(Lányok mély csendben.)

ELSŐ ISKOLÁSLÁNY: Akinek a porciót fizetik.

FLÓRA: Nagyon jól van. És akinek a katonát adják. És mi a nép?

(Lányok mély csend.)

FLÓRA: Nem tudjátok? Ti vagytok. Akik a katonát és a porciót fizetik. Mi a főrendiház?

MÁSODIK LEÁNY: Amibe a sok izék vannak.

FLÓRA: Kenyeret dagasztani, azt tudsz. Már a kerítésen nézed, hogy táncolnak az ivóban, de nem tudod, mi a főrendiház. Ha azt, amit a magas tanrend kíván tőled, nem tudod, hogy mégy férjhez? A főrendiház az, amiben a grófok és bárók vannak, ha gazdagok. Sőt, más gazdag emberek is, ha nagyon odakíváncsoznak. Mi a főrendiház joga? Megvizsgálja, nem árt-e az a gazdag embereknek, amit a szegény és középsorsúak akarnak. Ha úgy találja, hogy nem, azt mondja, jól van. Legyen. Aztán jön a király őfelsége (pukedli), szintén borzasztó gazdag ember, az is megvizsgálja. Az egészet pedig népképviselési alkotmánynak nevezik a férfiak. Azaz a nép tehet mindent, ami a nagyuraknak és a gazdagoknak jó, de mi nők ezekhez nem értünk. Francia Rozál, ki tehát a legelső ember az országban?

ELSŐ LÁNY: Nagy István ifjú nagyságos úr!

FLÓRA: Takarodjatok a helyetekre! Nem szeretlek benneteket. Megmondtam, hogy ma szigorú lesznek... Ma csacsik vagytok. Megfagyott az eszetek kupája. Énekeljétek valamit. Amit mind együtt tudtok. (Hangvillát vesz elő. Stimmel.) Pásztortüzek...

(Gyerekek éneklnek halkán, mind halkabban. Flóra az ajtóra figyel.)

Aztán a fejét a katedrára hajtja. Föl-fölrebben, egy-egy hangot beledúdol, aztán a szemét behunyja, elcsendesedik. A gyerekek énekelnek. Ezt vágja ketté az iskolaszék kopogtatása.)

HETEDIK JELENET

*VOLTAK, ÖREG NAGY ISTVÁN, SZOLGABÍRÓ, KÁPLÁN, JÁRÁSORVOS,
TÖRVÉNYBÍRÓ, GYÓGYSZERÉSZ, BÉRLŐ, TANÍTÓ*

(A gyerekek énekébe belehangzik egy kettős kopogás. Az ének egyszerre elvágódik.)

A gyerekek meglepődötten figyelnek. Flóra idegesen emeli föl a fejét.
Belép az iskolaszék.)

LÁNYOK: I-s-t-e-e-n h-o-z-t-a!

SZOLGABÍRÓ: Jó napot!

KÁPLÁN: Dicsértessék!

ÖREG NAGY: Nagy István. (Kezet fog, a többi nem. Hátra fordul.)

KÁPLÁN: Kegyurunk. Szíves volt eljönni. Kegyeskedik eljönni, dacára nagyarányú elfoglaltságának.

ÖREG NAGY: A tanítókisasszony? Nem szeretem a szegénysorsú szép leányokat, bajt csinálnak a világban. Ha tudtam volna, nem neveztem volna ki.

FLÓRA (kissé ingerülten): Szabad tudnom, minek köszönhetem a szerencsét?

KÁPLÁN: Mindjárt. A gyerekeknek talán mára szünidőt adunk.

ÖREG NAGY: Nem fognak érte haragudni. (Ötlete támad.) Gyerekek, menjetek a Nagy-udvarba, van jó napszám, ocsút rostálni, tengerit morzsolni...

FLÓRA: Hazamehettek!

LÁNYOK: Kezét csókolom! (Flórának rohannak, csókolják, ahol érik, aztán neki az: ajtónak.)

ÖREG NAGY: Nem jókedvből jöttünk.

FLÓRA: Köszönöm az áldozatot.

ÖREG NAGY: Én is falusi iskolában tanultam. Tudom, mi egy jó tanító kötelessége. Hajlítani kell a népeket, mint a fűzfavesszőt, fenni, mint a kalácsot. A rossz tanítók az okai, hogy a napszám miatt nem lehet már gazdálkodni, megélni. Senyvedünk!... A kisasszony ellen – nem tudom, hogy tiszteljem – vádak vannak. Az urak tudják. Talán el is kezdhetjük. A főúr beteg, hát a főtisztelendő úr fog elnökölni...

BÉRLŐ: A kegyúr lesz a díszelnök...

SZOLGABÍRÓ: Helyes, éljen, éljen! (Elhelyezkednek.)

(Öreg Nagy kinyitja a bőrtárcát, leveleket kezd olvasni. Flóra lemegy a katedráról, de előbb tollat, tintát ad az öregnek. Kölcsönös bók.)

KÁPLÁN: Tuza tanító-tanár úr szíves lesz vezetni a jegyzőkönyvet.

TANÍTÓ: Én? Van szerencsém bejelenteni, hogy én, mint kartárs, elfogult vagyok.

SZOLGABÍRÓ: Legyen. Szavazata nincs. Üljön le.

KÁPLÁN: Uraim, iskolaszék. Amiért jöttünk, az a tiszta erkölcs.

SZOLGABÍRÓ: Morál.

BÉRLŐ: Morál.

BÍRÓ: Morál.

JÁRÁSORVOS: Morál.

KÁPLÁN: Az államok talpköve a tiszta erkölcs... Meg fogjuk menteni, védeni és biztosítani önnel szemben – kisasszony. Tóth Flóra, polgári iskolára képesített tanítónő, itt ön ellen súlyos panaszok merültek fel. Az iskolaszék ezennel vizsgálatot indít, és törvényt ül ön felett. Hány éves ön?

FLÓRA: Huszonkét éves.

KÁPLÁN: Mióta él a népnevelésnek?

FLÓRA: Amióta az eszemet tudom. Az anyám falusi tanítónő, nem voltam még állásban, neki segítettem. Tízéves korom óta tanítom a parányi gyerekeket.

KÁPLÁN: Gyakorlata, azt látom, van. Ön rafinált és egzaltált.

FLÓRA: Köszönöm.

KÁPLÁN: Ön ellen, huszonkét éves Tóth Flóra, a legöregebb és legsúlyosabb vádak vannak.

SZOLGABÍRÓ: Vallás elleni izgatás.

KÁPLÁN: Vagy én vezetem a vizsgálatot, vagy ön! Ön ittléte egész három hónapja alatt nem gyónt. Ön állást foglalt a katolicizmus ellen. Még mindenféle más izmusok...

SZOLGABÍRÓ: Európai betegségek: feminizmus, szocializmus, idegen nyugati fogalmak, a nemzetközi sajtó...

KÁPLÁN: Ön a pápa őszentségéről is tiszteletlenül nyilatkozott...

FLÓRA: Én, a pápáról? Mi rosszat mondhattam volna egy szent életű öregemberről?

KÁPLÁN: Éppen azt, hogy öreg és ember.

ÖREG NAGY: Ebben talán van is valami...

BÉRLŐ: Talán én, mint érdekelt fél, amíg ezt tárgyalni tetszik, az iskolát elhagyhatnám.

KÁPLÁN: Mózes hite miatt méltóztatol gondolni? Ez nem vallási kérdés. Különb is, tudtommal – amennyire viszonyaid megengedik – tisztelve szeretted őszentségét.

BÉRLŐ: Imádom!

FLÓRA: És miért ne én, aki katolikus vagyok. Mindössze csak annyit mondtam a patikusasszonynak, aki Johanna, hogy egy pápa is volt Johanna, és vajon nem akar-e ő pápa lenni?

KÁPLÁN (fölmutat egy sárga, fűzött könyvet): És ez? Mi ez?

FLÓRA (utána kap): A könyvem... elveszett... kivették a fiókból.

KÁPLÁN: Tudják-e, uraim, mi ez? Ez egy Zóla!

ÖREG NAGY: Zóla? Mi az?

KÁPLÁN: Egy erkölcstelen író! Francia ponyva... És ez a legerkölcstelenebb regénye: Mouret abbé vétke. Egy pap bűne!

GYÓGYSZERÉSZ: Pap bűne, ez jó? Magyarul van?

KÁPLÁN: Magyarul.

(Iskolaszék kapkodnak a könyv után. Káplán nem adja.)

ORVOS: Vannak benne képek?

ÖREG NAGY (ír, föl sem tekint): És mi van ebben a históriában?

FLÓRA: Egy francia pap szenvedélyes szerelme van benne egy francia lány iránt, aki viszontszereti. Elégnek, mint a fa, elhervadnak, mint a rózsa, beissza őket a föld, mint a napot.

ÖREG NAGY: De lányom, gondolja meg, egy pap...

FLÓRA: A pap is csak ember. Az is szerethet, van hozzá joga.

KÁPLÁN: Joga van, de mi elzárjuk magunkat tőle. Mi, és nem más. Ez a könyv pedig piszok zsidó munka és hazug! (Eldobja a könyvet.)

FLÓRA (fölv teszi, gyöngéden összerakja): Szegény, szép, szerelmes könyvem! Én csak egy lány vagyok, a tisztelendő úr ezt jobban tudja, vitatkozni nem merek. Inkább elhiszem, hogy pap, mint ez itt, sohase szeretett. Bocsánatot kérek az alpapságtól.

(Tanító eláll.)

KÁPLÁN (a tanítóhoz): Ön valamit meg akar jegyezni. Kérem, tessék, vezesse a tárgyalást, én hallgatok.

SZOLGABÍRÓ: Úgy vélem, vádunk első alapja, hogy Tóth Flóra kisasszonynak nincs kellő valláserkölcsei alapja – beigazoltatott.

BÍRÓ: Fiatal még, majd szerez.

FLÓRA: Bocsánatot kérek, fiatal vagyok, majd szerezni fogok.

ORVOS: Ilyet a bécsi klinikán többet boncoltam. Moral insanity.

BÉRLŐ: Valami ragadós betegség? Akkor jó lesz az iskolát bezáratni.

KÁPLÁN: De ezek csak mellékes vádpontok. Olyanok is vannak, amelyekről nem is lehet beszélni. Többek között magánbeszélgetésben kijelentette, hogy nincs

szabad akarat. Még a felkent királyoknak sincs. A vérmérséklet és a viszonyok befolyása alatt cselekszünk.

ÖREG NAGY: Azt mondta? Hogy én ne akarnám, amit akarok?

KÁPLÁN: Hallván ezt, azt kell hinnünk, szegény nő összezavarodott elméjű.

BÉRLŐ: Hogy a nagyságos úr ne akarná azt, amit akar?

SZOLGABÍRÓ: Leülök és fölállok, íme. Én fölállok és leülök, mert úgy akarom.

BÍRÓ: A karom fölemelem. Szétnyitom, összeteszem. Mert így akarom.

(Le és felfelé kézbevonás. Fölállnak, leülnek.)

EGYESEK: Az akarat szabad!

MÁSOK: Nincs szabad akarat!

(Flóra elkacagja magát.)

KÁPLÁN: Még nevet?

FLÓRA: Nem akartam... muszájt.

ORVOS: Ez hisztéria. Talán meg kellene a kisasszonyt orvosilag vizsgálnom.

ÖREG NAGY: Aki bűnös, az persze mindjárt beteg. Ezek az új irányok, beteg, bolond, nem tehet róla. A főtitiztelendő úrnak igaza van. Szabad akarat van.

FLÓRA: No jó, az állításomat visszavonom. Bocsánatot kérek érte. Önök férfiak azt mégis jobban tudják. Miért nem csapnak el egyszerűen?

ÖREG NAGY: Azt nem lehet!

FLÓRA: Nagy kár. Mit teketóriáznak velem? Főtitiztelendő úr és nagyságos elnök úr, nem lenne jó egy kis időre visszaállítani a boszorkányégetést?

ÖREG NAGY: Boszorkányok nincsenek, de rossz nők vannak.

KÁPLÁN: Következik a fővád. (Az oldalajtón kopogás.) Nem szabad.

SZOLGABÍRÓ: Legalább lássuk, ki az?

KÁNTOR (belép, kenyérkosár, pálinkás üveg poharakkal, utána Kató egy tál hurka és pecsenyével.): Csak én! Az első disznó! (Kínálja.)

ÖREG NAGY: Én csak egyszer eszem napjában. Kár a sertést ilyen fiatalon levágni.

ORVOS (vesz hurkát, eszik): Kalória! Helyes! A legjobb fűtelék a friss disznótest.

(Szolgabíró, Bíró esznek. Bérlő elutasítja. Tanító szintén.)

TANÍTÓ: Kérem, én nem tudok minden órában ebédelni.

SZOLGABÍRÓ: Jól van, üljön le!

(Tanító leül, ír.)

KÁNTOR: Egy kis orját. Pesten nem orjáról boncolják a disznót, az orját belebontják, orja nincs. Hát nincsenek megbolondulva ezek a nagyvárosi emberek? A disznó, uraim...

BÉRLŐ (gúnyosan): Az első disznó!

KÁNTOR: Meg kellene a kisasszonyt is kínálni azért, hogy az esze másképp jár, a gyomra éppúgy korog, mint a miénk. (Káplán szigorú nézésére összepakol és Katóval el.)

KÁPLÁN: Mint mondtam uraim, következik a fővád. Több ízben nevezett tanítónő könnyelmű életre tért.

FLÓRA: Most már elég! Ne feledjék, hogy ez az iskola még az én iskolám!

KÁPLÁN: Az ön iskolája!

SZOLGABÍRÓ: Szép iskola.

KÁPLÁN: Három hónap óta csendes kis községünk orgiák tanyája. Ön hetek óta minden éjjel éjjelizenét kap. Tagadja?

FLÓRA: Nem.

ÖREG NAGY: A hatóság?

SZOLGABÍRÓ: A hatóság offé! Budapesti hotelcigányok, készpénzzel fizetnek, mindenféle írással el vannak látva, el nem toloncolhatók. A primást idevezette-tem. Megenged egy kis szembesítést?

FLÓRA: Nem.

SZOLGABÍRÓ: Jöjjön be a cigány.

TANÍTÓ (kikiált): Ön jöjjön be!

ÖREG NAGY: Ön a cigány úr?

PRÍMÁS: Parancsolnak velem az urak?... Bocsánatot... Van szerencsém.

SZOLGABÍRÓ: Cigány, előkelő vagy. Ezzel a pofával. Mi? Szőke vagy, mért vagy szőke? Ki volt az apád?

PRÍMÁS: Kérdezzed meg az anyádat. (Ezt franciául mondja.)

SZOLGABÍRÓ: Mit morog?

BÍRÓ: Cigányul beszélnek, mihelyst meg vannak szorulva. Meg volt már testileg érdekelve?

SZOLGABÍRÓ: Szent és sérthetetlen, belügyminiszteri engedélye van. A központ így teszi tönkre az önkormányzatot. Méltóztatol azért felelni? Ki húzatta a kisaszszonynak?

PRÍMÁS: Az úri kedvemből én.

KÁPLÁN: Miért?

PRÍMÁS: Honni soit qui mal y pense.

SZOLGABÍRÓ: Ez meg van bolondulva, félrebeszél.

BÍRÓ: Mondom, hogy meg kell érdekelni.

KÁPLÁN: Édes fiam, voltál már büntetve lopásért?

PRÍMÁS: Bocsnát, kisasszony, elmehetek? Nincs valamiben szüksége rám? Valami üzenete általam?

FLÓRA: Nincs!

SZOLGABÍRÓ: Ez összejátszás akar lenni, izolálják őket.

ORVOS: Megátalkodott gazember. Ez nem vall. Ti teszitek tönkre Magyarországot. Ez a mi külföldi képviselőnk.

PRÍMÁS: Nekünk vannak a külföldi arisztokráciával némi relációink.

SZOLGABÍRÓ: Hordd el magad, vigyen el a devla!

PRÍMÁS: Kisasszony! Urak! Hierarchia! Bibastok! (El.)

KÁPLÁN: Ki az ön kedvese?

BÉRLŐ: Annyi bizonyos, hogy valaki húzatja neki.

KÁPLÁN: Nem felel?

FLÓRA: Nem. Ez az én magánügyem. Lehet, hogy van kedvesem, lehet, hogy nincs!

SZOLGABÍRÓ: Ez nem az ön magánügye, ez országos ügy. Itt nemzetiségek vesznek körül bennünket, és látják, mit mivel egy magyar tanítóné... Így vész oda a fajmagyar tekintélye.

TANÍTÓ: Szabad valamit megjegyeznem?

SZOLGABÍRÓ: Nem. Nincs szavazata, üljön le!

BÍRÓ: Nem akar az ifjasszony valamit a jegyzőkönyvbe vétetni?

(Flóra int, hogy nem.)

ORVOS: Egyáltalán nem akar felelni?

FLÓRA: Nem. Ezek aljasságok, erre nincs mit felelni.

ÖREG NAGY: Talán jó volna mégis...

FLÓRA: Odahaza falun egy öreg zsidó mellett laktunk. Két kecskéje volt, fehérek, szakállasak, mint ő. Azokból élt. Néha meg furulyaszó mellett rongyot vett, pak-fongyúrút árult. Amikor Budára tanulni fölmentem, az öreg kecskés zsidó azt mondta: lányom, ha sok-sok keresztény uraságok között leszel, kint urak között élni fogsz, hagyjad magad dobatni, tiportatni, úgy lesz belőled ember. Most ez jutott eszembe, most hagyom. Tessék!

(Pillanatnyi csend.)

KÁPLÁN: Nem fog meglágyítani bennünket a gyűrűs izraelita új bibliájával.

ORVOS: Ne tesszen meséket mesélni. Mondja, hogy ki cigányoztatott minden éjjel, hogy a helybéli kisasszonyok nem bírnak aludni.

FLÓRA: Nem felelek többet.

SZOLGABÍRÓ: Kényszeríteni fogjuk rá!

TANÍTÓ (izgatottan): Nekem valami megjegyezni valóm van. Szabad?

KÁPLÁN: Nem. Ön a jegyzőkönyvet írja, és elég! Írja: Nevezett tanítónő tiszteletlen, mindent bevall, mindent tagad. Sérteget, felesel; szemérmetlen. Van a kisasszonynak valami megjegyzése? Nincs. Kedves lányom, fiatal nő! Szomorú szívvel fordulok hozzád, ki Szodoma országútjára tértél – és imádkozni is fogok érted. De addig is, míg az iskolaszék ítéletét meghozná, és szabályszerűen a tanfelügyelő úr elé terjesztené, eltiltom önt a tanítástól. Nem mételyezed meg a nép gyermekeinek tiszta szívét. Három napi pótszünidőt fogok adni a gyermekeknek. Addig meglátjuk, mit határozunk. Én egyelőre azt határoztam, hogy: írok az ön anyjának, megírom, hogy istentelen és kéjelgő lett.

FLÓRA (mereven állott; egyszerre minden átmenet nélkül elrjúja magát. A nagy csendben hosszú, keserves sírás. Az iskolaszék fölkel, ülést váltanak, csak a pap marad a helyén. Kezét tördelve): Főtisztelendő úr, urak, bíró úr, legyenek hozzám kegyelmesek! Csak az anyámnak ne! Megijedne! Azt hinné, hogy igaz. Megmondaná a kistestvéreimnek. Sírnának, szégyellnék magukat. Csak az anyámnak ne! Gyónok, imádkozom, ahogy akarja. Elmegyek, azonnal elmegyek, ha azt akarják...

KÁPLÁN: Kívánatos, hogy elhagyja a katedrát! De azért én megírom...

FLÓRA: Elmegyek...

BÍRÓ: Hagyja, főtisztelendő úr, nem tudja, mit beszél!

TANÍTÓ (dühösen): Dehogyan nem! Dehogyan nem! Nekem valami megjegyzésem van... Szabad!

SZOLGABÍRÓ: Nem. A sírásra ezennel megjegyzést teszek. Félek, uraim, hogy önök nem ismerik a női könnyeket. Úgyis, mint úriember, mint bíró, bírói vizsgám van, kijelentem, hogy aki sír, az bűnös.

FLÓRA: És ezt ön mondja nekem, ön?

SZOLGABÍRÓ: Én!

FLÓRA: És ön is?

KÁPLÁN: Én is!

FLÓRA: Ön?

ORVOS: Én is!

BÉRLŐ: Én is!

SZOLGABÍRÓ: Sőt, ki kell fejeznem, sőt, be kell fejeznem azt a szerény véleményemet, hogy a kisasszony, aki bennünket, erkölcsös és úri, bár egyszerű vidéki embereket lenéz...

KÁPLÁN: És lelkéből eltávoztat...

SZOLGABÍRÓ: Hogy úgy mondjam...

FLÓRA: Mit mond ön?

SZOLGABÍRÓ: Hogy a kisasszony egy kalandor!

FLÓRA: És ezt ön mondja, ön mondja, és éppen ezek az urak mondják itt, no, hát elég volt, önök olyan ostobák...

MIND: Ostobák!

FLÓRA: Hogy még kalandorok se lehetnének. Gazok! gazok és ostobák! Ostobák ezzel a két kolomposukkal, akik... Eh, meg vannak döbbenve, hogy elfeledkezem lányvoltomról, és a szemükbe vágom...

SZOLGABÍRÓ: Mit vág a szemünkbe? Mit merészel? Én vagyok az állam.

KÁPLÁN: Én vagyok az egyház!

BÉRLŐ: Követem, én vagyok a társadalom!

FLÓRA: Nos, hát akkor az állam, az egyház, a társadalom szemforgató, otromba csaló, az állam, az egyház, a társadalom a testemet akarják. Mit tudom én az önök piszkos vágyait, de mért nem rohantak rám, mért nem kötöztek meg? És ez nem is iskolaszék, ez mézárszék, és az egész bűn és vérbíróság törvénytelen, ostoba és aljas! Az írásait én összeszakítom! És összetiprom!

TANÍTÓ: Én is! Én is!

ÖREG NAGY: Ez megtébolyodott!

SZOLGABÍRÓ: Bezáratom!

ORVOS: Kidobni!

KÁNTOR: A szerencsétlen!

BÍRÓ: Elzsuppolni!

BÉRLŐ: Megírni az újságban!

(Kavarodás, zaj.)

ÖREG NAGY: Ne ordítsunk, uraim, csak egy ordítson: a főtisztelendő úr beszél.

KÁPLÁN: Csak én beszélek. Tisztelt iskolaszék! Azt hiszem, a további eljárás szükségtelen! Minden rendben van, önként elszállt madarunknak párja is akadt... Együtt fognak repülni.

FLÓRA: Elmegyek magamtól – belátom.

TANÍTÓ: Együtt.

SZOLGABÍRÓ: Huszonnégy órán belül. Kiűrti az iskolát. Az igazgatással megbízott kántor úrnak átadja az iskolakulcsot. A tanszereket.

FLÓRA: Igen, főtisztelendő úr!

KÁPLÁN: És ön is!

TANÍTÓ: Én is. (Odamegy, kezét fog Flórával. Iskolaszék el.)

NYOLCADIK JELENET

TANÍTÓ, FLÓRA

(Flóra leül egy székre, és fejét annak szélére hajtja; hangosan zokog.)

TANÍTÓ (közeledik hozzá, félénken megérinti): Kartárs, kicsi kartársam!

FLÓRA (fölpattan): A gazember! A gazember!

TANÍTÓ: Ezek a...

FLÓRA: Ezek csak ostobák és gyávák! Az, az! A gazember az! Neki volt igaza, őt nem lehet innen kitessekélni, csak engem! Az anyám, anyuskám pedig hazudott, azt mondta: „Légy becsületes, lehetsz, lehet”. Nem lehet, nem érdemes!

TANÍTÓ: Láza van, kartárs, jöjjön haza. Kató főz teát... (Mókákkal akarja mulattatni, a próbán elvállik, hogy mivel.)

FLÓRA (változott hangon): Hiszi maga, hogy az ifjú Nagy nem tud erről, erről, ami itt történt, semmit?

TANÍTÓ: Nem tud.

FLÓRA: Maga is férfi, maga is ostoba. Lehet-e, hogy ne tudja. És ha nem tudja eddig, már tudnia kell... már itt kellene lennie, de nincs itt, nincs! Leszaggatták a ruháimat, az ingemet is... (Változott hangon.) Mit fognak szólni búzavirág szemű kis parasztlányaim, ha holnap már nem látnak, az iskolában. Holnapután más oktatja őket. Megsemmisíti az egész munkámat. Lerombolja azt, amit én világos kis fejükben felépítettem.... Mondja, becsületszavára mondja, tud-e vagy nem tud erről – az?

TANÍTÓ: Az – nem tud.

FLÓRA: Vigasztalni akar. (Fennen.) De nekem nincs szükségem semmi vigasztalásra. Én ki fogom keresni az igazamat. Én az állam szolgája vagyok, az nevelt, az küldött... el. (Változott hangon.) Sehová se megyek. Mindenütt azt fogják mondani: bízzam rájuk magamat. Csak rám... Mért nem vagyok rút, mért nem vagyok puklis, öreg. A fiatalág csak annak szép, aki el akarja rabolni. Nekem rút. Kartárs, én elvesztettem a szívemet. Én gyáva vagyok, én nem vagyok feminista, én – asszony vagyok! (Figyel.) Fogat... robogás.

TANÍTÓ (kinéz az ablakon): Senki, mindenki ebédel. Egy lélek sincs az utcán. Messziről se látszik.

FLÓRA: Maga jó ember, nézzen ki az ablakon. A nagy utcán arra, vagy a patika előtt....

TANÍTÓ (kinézett): Senki, senki.

FLÓRA: Hányadik zóna nekem hazáig? Van magának útiköltsége? Nekem nincs.

TANÍTÓ: Nekem nincs – van – lesz!

FLÓRA: És maga hova megy?

TANÍTÓ: Elkísérem.

FLÓRA: De hová, hová? Haza nem, anyámhoz, szégyenszemre.

TANÍTÓ: Tudok egy állást, két állást, a kettő össze van kötve, az a jó; az a baj.

FLÓRA: Hogyan össze kötve?

TANÍTÓ: Tanító, tanítóné egy házban. Két lélek, egy komenció.

FLÓRA: Hitvestársak?

TANÍTÓ: Valaha, talán, most, mint barátok.

FLÓRA: Mi ketten odamennénk? Hol van?

TANÍTÓ: Erdélyben. Ott is ez a falu a legutolsó. Én onnan eredek.

FLÓRA: Kert van?

TANÍTÓ: Erdélyi fejedelmek virágos, vadas kertje volt valaha.

FLÓRA: Úr lakik abban a faluban?

TANÍTÓ: Nem lakik.

FLÓRA: Hússal ott nemigen élnek az emberek?

TANÍTÓ: Puliszkával, gáncával. Növénnyel.

FLÓRA: Nekünk ott kettőnknek jó lesz.

TANÍTÓ: Nekem ott magával a mennyország lesz. (Meg akarja csókolni a kezét.)

FLÓRA (nem engedi): Szegény ördögök vagyunk, megyünk, hogy hivatást teljesítsünk együtt. Az egyik nem alázza meg magát a másik előtt. Dolgozunk, szenvedünk, várunk – élünk. Pakoljunk. (A sifonból szedi ki a holmikat a kartonskatulyába.) Egy pár cipőt szereztem, ez már bele se fér. Egy pár cipő egy negyedév alatt, ez is valami; pakolja a maga holmija közé. (Átnyújtja a cipőt. A tanító gyengéden fogja, szenvedelemmel, majd gyengédséggel nézi.) Na, menjen... (Figyel.) Fogatdobogás... az ötlovas cűg... Az ötlovas egyember, ezt se látom többet... erre vágat. (Az ablakhoz szalad, majd elfordul, nem néz ki rajta.)

TANÍTÓ: A falun át a kastélyba megy, alkalmasint a szeretőjéért megy.

FLÓRA: Ó, hogy gyűlölöm, ameddig élek, ez a gyűlölet, ez az emlék, ennek az embernek a sötét arca el nem múlik a szívből soha... Pakolni, pakolni... (Szin-tén pakol.) Mégis ide jön?

TANÍTÓ: Csakugyan.

FLÓRA: Hagyjon vele egyedül... Nem, nem, maradjon itt.

TANÍTÓ: Én ittmaradok.

FLÓRA: Le akarok, le fogok vele számolni. Én, egyedül én, hagyjon vele egyedül. (Tanító elmegy.)

(A lovak galoppja mind közelebb hallatszik; az ötösfogat gyors trappja hallatszik. A tanítóné figyel, idegesen néz az ablak felé. Az ötös – csupa fekete ló – hirtelen megáll az ablak előtt. Flóra kétségbeesve néz a kezében levő, elformátlanodott tollkalapra. Leveszi a kendőjét, fölveszi a kalapot, újra fölpróbálja a kendőt, lerántja magáról, a kalapot a földhöz csapja, a padok alá rúgja, a kendőt a kezében lógatja. A kartonskatulya a lába előtt. Mereven áll. Válla megrezzen, amint ifjú Nagy belép. Az ajtó utána erősen becsapódik. Meghajol.)

KILENCEDIK JELENET

FLÓRA, IFJ. NAGY

IFJ. NAGY: Jó napot!

(Flóra hallgat.)

IFJ. NAGY: Beszéltem az urakkal – urak! Gyep alá tesztek közülük néhányat. Azért jöttem, hogy bocsánatot kérjek. Én semmi rosszat nem akartam! Azok a fránya cigányok.

FLÓRA: Nagyon szépen muzsikáltak.

IFJ. NAGY: Hát nem haragszik?

FLÓRA: Én? Nem. Csak nem aludtam.

IFJ. NAGY: Én sem. Tudta, ki húzatja?

FLÓRA: Tudtam.

IFJ. NAGY: Hát akkor, amikor a nagy kidobás után először kerültem a színe elé, nem adja ide kegyelemből a kezét, akkor csakugyan megteszem, amit mondtam: szíven lövöm magam. (Kezét nyújtja.)

FLÓRA (elfogadja, de nem néz rá): Jól van, jól, csak menjen. Isten áldja.

IFJ. NAGY: Le se ültet? Elviszem az álmát.

FLÓRA: Itt bajosan alszom többet.

IFJ. NAGY: Elmegy?

FLÓRA: Ei.

IFJ. NAGY: Miért?

FLÓRA: Elcsaptak.

IFJ. NAGY: Rájuk parancsoltam, hogy jöjjenek vissza bocsánatot kérni. Beszaladtak a patikába, hogy a kellő formát megtalálják...

FLÓRA: Mentsen meg tőlük, kérem.

IFJ. NAGY: Milyen elégtételt akar?

FLÓRA: Semmit. Tudom, nem hibáztam.

IFJ. NAGY: Hát tőlem. Milyen elégtételt adjak én?

FLÓRA: Semmit. Legyen józan.

IFJ. NAGY: Soha kevesebbet nem ittam, mint amióta itt van. Valami furcsa dolog történt velem és az alkohollal. Flóra, tudja-e, hogy egyetlenegyszer is nem voltam becsípve azalatt. Egy pohár bor mellett olyan gyönyörűen elbúsultam, hogy élvezet volt. Reggel fölköltöttem magamat három óraker, hogy hamarosabban gondolkodhassak magáról. Az életemnek tartalma lett. Először örültem annak, hogy gazdag ember vagyok, és először láttam, hogy nem lehet mindent megvenni pénz-

zért. Az üvegházunkban sose voltam, most mindennap bementem. Leszedtem a nyíló virágokat, s magam kötöttem bokrétába. A patika ablakából lestem, mi történik velem. Maga egy nagy parasztlánnyal az árokba dobatta, a sárba tapostatta.

FLÓRA (csendesesen): Mégis kedves, meleg ember maga!

IFJ. NAGY: Végre egy jó szót, hogy kapok. Hát maga, magával mi történt azóta?

FLÓRA: Voltaképpen semmi. Elmegyek innen.

IFJ. NAGY: Elmegy?

FLÓRA: Tudja, itt nagy a sár, nem lehet járni, csak a padlón. A pallón meg nem tudok még járni. Aztán meg egyéb is történt velem.

IFJ. NAGY: Mi?

FLÓRA: Hozzászegődtem valakihez!

IFJ. NAGY: Kihez?

FLÓRA: A tanítóhoz.

IFJ. NAGY: Ehhez a.... ehhez a....szereti?

FLÓRA: Azt nem merném mondani.

IFJ. NAGY: Mért, hát mért?

FLÓRA: Férfi volt, megállott mellettem, amikor...

IFJ. NAGY (kedvetlenül): Amikor más férfi belekergette a bajba.

FLÓRA: Talán valamikor a felesége is leszek. Akar mindent tudni? Tudja meg, hogy nálunk a házasság a zsák krumpli kérdése. A férfi is vesz egy zsákkal, a nő is. Így megélnék. Lenni, enni. Már látom magamat. Vagy nagyon meghízok, vagy olyan leszek, mint a száraz aszat! Kis tanítógyerekek, mint az eleven nadály, tapadnak a mellemhez, mind kiszopják a véretem; én is úgy szívtam ki az anyámét. Ha kövér leszek, udvarolni fog a pap, a főúr, a legalsóbb faluban is van egy főúr... hízelegni fogok neki... mert különben elcsapat, mint itt. Ez hozzátartozik a valláserkölcsi alaphoz!

IFJ. NAGY: Nyugodjék meg, Flóra, ez nem lesz így.

FLÓRA: De így lesz, így...

IFJ. NAGY: Nem lesz. Amikor először láttam magát, arra kértem, legyen a kedvesem. Most arra kérem, legyen a feleségem.

(Flóra csodálkozva néz rá.)

IFJ. NAGY: Csodálkozva néz rám? Nincsen szava? Nem ért engem. Azt hiszi, meg akarom menteni? Nem, én akarom magam megmenteni. Belefogódkodom a szoknyájába, és ha lebontja róla a kezemet, ha nem engedi, akkor elvesztem. A lovaglóstorommal csapom ki a szemét, aki kancsalul néz, amikor az elcsapott tanítókisasszonyt viszem a paphoz....

FLÓRA (föláll): Elég volt. Kegyetlen tréfa az ilyen. Engem maga feleségül!

IFJ. NAGY: Isten engem úgy segéljen! És kő kövön nem marad, ha – nem. Minden vérbe és borba fúl, ha maga nem az enyém. Mért néz rám olyan erősen?

FLÓRA (felemelkedik): Gyönyörködöm magában Olyan szép egy férfi, ha komolyan és nemesen haragszik. Hogy tetszik nekünk. Magának nincs fogalma arról, hogy mi az, ha egy fiatal lánynak egy férfi tetszik, először, igazán. Tűz a nyoszolyánk, azon hálunk. Ébren is alszunk, álomban is ébren vagyunk. Csupa izzó fényesség a lelkünk. Nem tudjuk, mi történik velünk. Bűnöket követünk el a tanrend ellen, ki nem javítjuk a rossz mellékmondásokat. Egy nagy, erős nyárfa, daliás, lombos, magas, mintha elébünk, utunkba állna. Szeretnők felrúgni, igen, felrúgni a lábunkkal. Majd, hogyan történt, mért, azt már nem tudjuk, karjainkat szeretnők a törzse körül fonni, hozzásimulni, ölelni, csak ölelni. Mit tudnak maguk a lányról, ha a lány szeret!

IFJ. NAGY: Beszéljen, beszéljen!

FLÓRA: Én magamról, nem, hogy én is magába szeressek? Védekeznünk kell magunk ellen, az ellen, akit szeretünk. Mi lenne belőlünk, ha úgy megtudná, amint mi tudjuk. Jönnének, és leszakítanának. Kidobhatjuk a virágaikat, ki a sárba, nézzük, amint belétapossák, gögősek vagyunk és alázatosak; diadalmaskodunk és sírunk, de mindenekelőtt már leloptunk egy szálat a kidobott virágból, az ajkunkkal illetjük magányos éjjel és beletesszük Úrjézus evangéliumába, Mária szentképe mellé. (Kinyitja az evangéliumot, amivel már előbb babrált.)

IFJ. NAGY (belenéz): Az én virágom, ez az én virágom volt! (A keze után nyúl.)

(Flóra nem vonja vissza.)

IFJ. NAGY: A kezét adja ide, a kezét!

FLÓRA: Az én szegény hideg kezemet!

IFJ. NAGY: Csakugyan, mint a jég. Majd megmelegítem. És az arcát is. Egy csókot, egy csókot, hogy megbocsát, hogy az enyém lesz, adjon.

FLÓRA: Fáradt vagyok. Kívánja-e így, elvinné-e így? Nem jönne most szívemből a kívánság. A hideg láz fölperzselte és megfagyasztotta a szájam. Nézze, milyen csúnya. De férfi ajka még nem érintette soha. Nem, itt az iskolában nem... Még igazuk van azoknak.... Itt az iskolában!

IFJ. NAGY: Igaza van. Várok. Akármilyen hosszú idő fog eltelni, várok.

FLÓRA: Most menjen, menjen!

IFJ. NAGY: Ne kergessen még innen el. Olyan jó itt beszélgetni. Mondja el az álmát, valóvá akarom váltani.

FLÓRA: Az álmom, szeretnék egy nagy, egy borzasztó nagy iskolát, minden parasztyerek, aki csak van a környéken, hogy abba járjon. Imádom a parasztyereket. Látott már valaha csúnyát, az egyik szebb, mint a másik. Mikor még apró, mikor még elrontva nincs. Ha a porban játszanak, akkor is tiszták! Csak az orruk, az orrukkal van baj. Nem tudnak rászokni a zsebkendőre, gyertyát öntenek mindig. Nyilván Ázsiából nem hoztunk magunkkal zsebkendőt. Mért, hogy mért lesz ezekből olyan hányaveti vagy kétrégtörbült, ha megőrül. Én lennék a főtanító-

nő, én vigyáznék rájuk, amíg csak tizenöt évesek nem lesznek. Ez az én álmom. És a maga álma? Mit szeretne csinálni maga?

IFJ. NAGY: Én is szeretem a parasztot, belőlük sarjadtam, egy vagyok velük. Majdnem ezer paraszt „Nagy” van, aki mind rokonom. Azoknak én mindnek Pista vagyok. Én ezekből szeretnék egy falut, hogy közösen dolgozzunk, nem pénzért, becsületért. Nekünk lenne a legszebb búzánk, a legszebb lovunk, a legkövérebb ökrünk, olajmalmunk, sörgyárunk. Én szeretném bevinni az ország vezetésébe, kormányzásába. Lovat lehet nemesíteni, embert ne lehetne?... Hogy én nem érek semmit? Igaz. De én akarok valamit érni. Valami nagyot csinálni. Nem tudom, mit. De fogok. Ha maga mellém áll, velem lesz, fogok.

FLÓRA: Úgy szeretem, így szeretem magát! Mért nem ölel meg engem?

IFJ. NAGY: Az iskola... ezek a padok megfélemlítenek. (Gyengéden megöleli.)

FLÓRA: Nem tudok többé gondolkodni. (Behunyja a szemét.) Nem akarok...

IFJ. NAGY: Nem, maga most nem tud gondolkodni... én is alig... Csak annyit, hogy el van kínozva, nincs az öntudatánál... Fölébred... Meghányja... Ha majd a menyasszonyom lesz. Előbb elküldök, hogy megkérjék, az apámat, az anyámat. (Komolyan. Kezet csókol. Udvarias, ünnepélyes, összeüti a bokáját. Meghajol. Katonásan el. Amíg kifelé megy, a lány hátulról néz utána, és kinyújtja utána a karját. Felocsúdik, megsimítja a homlokát, megigazítja a haját. Aztán a lakás felőli ajtón, szinte futva, el.)

(Függöny.)

HARMADIK FELVONÁS

(Szín: Az első felvonás szobája. Későn délelőtt)

ELSŐ JELENET

TANÍTÓ, IFJ. NAGY

(Tanító belép a „tanító” málhával. Keresi Flórárt, nem találja.)

IFJ. NAGY: Szervusz, tanító úr!

TANÍTÓ: Jó reggelt, nagyságos úr!

IFJ. NAGY: Mit nagyságolsz, he?! Huncut az úr!

TANÍTÓ: Biz az egy kicsit huncut!

IFJ. NAGY: E... ö... Minek hordol ilyen irtó kivágott gallért?

TANÍTÓ: Tréfálkozni tetszik velem, tréfálkozni.

IFJ. NAGY: Én? Inkább nagyon komoly dolgom van veled. Hallom, elmégy.

TANÍTÓ: Ei.

IFJ. NAGY: Egyedül?

TANÍTÓ: Egyedül. Ketten mentünk volna. No, ennek ugyan hamar vége lett. A nagyságos úr mit akar?

IFJ. NAGY: Gyengéd akarok lenni hozzád... Mondhatnám, hogy menj a fenébe... De nem mondom. Mit tehetek érted?

TANÍTÓ: Csak egyet, nagyságos úr. Ő mondta, hogy...

IFJ. NAGY: Ő. Ha én mondom! Csak arra kért gyengéden... nagyra becsül... Tiszteleged!

TANÍTÓ: Tisztel! (Kínjában elneveti magát.)

IFJ. NAGY: Mit nevensz??

TANÍTÓ: Semmit, csak nevetek. Mennyi lombfűrész munkát csináltam néki. Mérétek után csináltattam magamnak Szegeden ruhát. Petőfi összes lírai verseit leírtam néki. Magam is eredeti verseket írtam, bárha ezt nem szoktam. Én tudományos elme vagyok, én finnista vagyok, én számár vagyok.

IFJ. NAGY: Nyugodj meg, tanító úr. Okos ember vagy, becsületes ember, jellem!

TANÍTÓ: Egy nagy kertbe, egy kis tanítói lakba vittem volna. Növényeket és énekesmadarakat ettünk volna. Én írom az osztják etimológiát, ő a vállamra hajtja a fejét.

IFJ. NAGY: Lassan ég a faggyúgyertya!

TANÍTÓ: Csak csúfolódni méltóztatik velem a nagyságos úr!

IFJ. NAGY: Mit urazol, mit magázol, csak zsidó meg cigány magázza a visszategezőt. Huncut az úr!

TANÍTÓ: Bizony egy kicsit huncut!

IFJ. NAGY: Nohát!

TANÍTÓ: Ki tetszik belőlem szorítani a lelket, és azt tetszik akarni, hogy kilógó nyelvem utolsó mozdulatával megnyaljam a kezét, nagyságos úr. Engedelmet, hogy ülök. Az ijedtség nekem az ölembe száll. Szeretnék személyesen beszélni még az illető kisasszonnyal. Talán nem is kell? Megszomorítanám.

IFJ. NAGY: Az, az.

TANÍTÓ: Alkalmatlan lenne neki.

IFJ. NAGY: A mi dolgunk ez, férfiak dolga.

TANÍTÓ: És mit akar az úr azon lánnyal?

IFJ. NAGY: Én? Elveszem. Feleségem lesz.

TANÍTÓ: Természettudományi alapon állok. Azt mondom: nincs, csak erő és anyag. (A fogát vicсорítja.)

IFJ. NAGY: Barátom! (Meffogja a kezét.)

TANÍTÓ (fölláll): És mik a terveivel?

IFJ. NAGY: Mondtam már.

TANÍTÓ: Elveszi? (Rekedten.) De tudom én, az úr hogy szokott házasodni. Láttam.

IFJ. NAGY: Kenyérből csak nem élhet az ember.

TANÍTÓ: Láttam, néha két-három menyasszonyt is vittek önnek egyszerre, és két-három nap egymás után esküdött ön, de nem reggel. Hallottam egyszer a parancsot, amint ki méltóztatott adni: fürdessék meg őket... Én tudom, hogy méltóztatik házasodni...

IFJ. NAGY: Ez volt. Ez elmúlt. Én is utáltam érte magamat.

TANÍTÓ: Ezt az utálatot is ismerem. Egy hétig tart, a jóllakottságtól van. Ne tesszen nézni olyan pofonozó szemmel, én attól – bocsánat – nem tartok. Engem már az egyetemen vallási és tudományos kérdésekben többször megvertek. Mindig a természettudományi törvény győzedelmeskedett, mindig egy vagy több erősebb inzultált. Mindig akartam elégtételt venni, de költségem nem volt soha, egy fél párbajra való sem. Én, én kívül állok a társadalmon. Nem vagyok tagja a középiskolai tanáregyesületnek sem. Nekem ne tessék becsületszót adni, nem vagyok rá érdemes. És úgyse tetszik megtartani. Csak azt, amit kártya közben adnak egymásnak, csak azt szokták, asszonyügyben az a becsület, hogy hazudjanak.

IFJ. NAGY: Elég volt.

TANÍTÓ: Nem volt elég. Csak most következik. Nagyságos úr, hát én, hogy is mondjam – szíveskedjék közölni kartársnőmmel, hogy én nem vagyok többet. De itt maradok. Itt fogok sántikálni és kóborolni a falu körül, mint egy portáról kivert kutya. Elmegyek a boltoshoz, nyolc gyerek mellé nevelőnek. Itt maradok, és nézem a dolgokat. Figyelni fogom. Ha úgy akar bánni az én nemes, szép, egyetlen, elhagyatott és tökéletlen Flórámval, ahogy ön szokta, akkor az úrnak velem lesz

dolga. Meglesem önt, amikor sörözik a kaszinóban, alszik az új kedvese mellett, anyjával megy a templomba, és (a belső zsebéből egy nagy dikicset húz elő, megvillogtatja) mert én gyenge ember vagyok, kipótolom ezzel, ügyességgel, vakmerőséggel s gonosz kegyetlenséggel, és orvul, hátulról – anatómiai ismereteim teljes felhasználásával – leszúrom önt.

IFJ. NAGY: Rendben van! Tehát itt maradsz, könyvtárt rendezünk be az új kastélyban. Könyvtárnok leszel. Jelentsd ezt a kisasszonynak. És hogy az apám, anyám tíz perc múlva itt lesz. (El.)

MÁSODIK JELENET

TANÍTÓ, KATÓ

KATÓ (bejön): Egy kis hideg kirántott csirkét. Ezt a combot. Meg ezt a kis májat. A zúzáat maga szereti.

TANÍTÓ: Mit töm maga engem? Egyáltalán, hagyjon engem békén. Agyonetet meg agyonstoppol. Az egész világot egy libának nézi, akit tömni, tömni, tömni kell... (Mérgesen vesz, mérgesen eszik.) Hát maga, Katóka? (Utánozza.) Egy szárnyat, ezt a szárnyat, mellecskét, egy egész kappanocskát! Ez kirántott csirke? Ez egy kirántott elefánt! Csirke ez, miféle egy csirke?

KATÓ: A pipi. Nem emlékszik, én neveltem. A szoknyámat csipkedte ocsúért.

TANÍTÓ: Megeteti, megöli és megsiratja! Nem mer enni belőle?

KATÓ: Nem.

TANÍTÓ: Sajnálja?

(Kató igent int.)

TANÍTÓ: Tudja, hogy a maga jóságával és önfeláldozásával utálatos? Nem hargszik?

KATÓ: Csak magamra. Én szeretnék segíteni.

TANÍTÓ: A folyónak (kézmozdulat), hogy folyjék...

KATÓ: Ha aratókat látok...

TANÍTÓ: Elfárad azoknak a munkájában.

KATÓ: Ha fáradt, beteg asszony mellén buksi fiút látok...

TANÍTÓ: Szeretné helyette meg... (Szájára teszi kezét.) Még képes arra, hogy sajnálja a gőzgépet, mert a sok vagont húzza. A maga urát, azt nem irigylem.

KATÓ: Pedig ha lesz, annak jó dolga lesz.

TANÍTÓ: Belefülhat a tejsűrűs kávéba.

KATÓ: Boldogult jó anyámtól tudom, hogy mi asszonyok azért vagyunk, hogy szolgálatára legyünk a férfinak, aki dolgozik helyettünk. Az a férfi, aki jó kosztot kap, rossz férj nem lehet.

TANÍTÓ: Én pedig ezennel felmondom a kosztot. Könyvtárnok lettem a kastélyban. Én itt maradok, közelében maradok. Ő is azt akarja. Ő nem fél. Pista becsületes lett. Ő akarta, hogy itt maradjak. Láthatom minden percben. Ellenőrizhetem.

KATÓ: Bizonyos már?

TANÍTÓ: Bizonyos. Van valami becstelenség abban, hogy állást fogadtam el a vetélytársamtól?

KATÓ (könnyet töröl le a szeméről): És ezeket nekem mondja?

TANÍTÓ: Kinek mondjam, ha nem magának, aki bizalmasom. (A szó megtetszik neki.) Bizalmasom lesz ebben az egész dologban? Megbeszéljük, vigyázunk együtt?

KATÓ (szepegve): Igen!

TANÍTÓ (a könnyező lány kezét elvonja): Mit csinál? Rí? No, ne ríjjon! Ejnye, be utálatos. Én maradok, és ha kell, vér fog folyni, milliomosvér, Alkibiadész-vér, keresztény vér. (Megnézi az óráját, örömmel.) És azok nem jönnek.

KATÓ: Kik?

TANÍTÓ: Az öreg Nagykék. Hogy ők idejönnek megkérni a tanítónét. Soha, ugye, nem jönnek?

KATÓ (kinéz az ablakon): Ott jönnek. Itt vannak.

TANÍTÓ (izgatottan, mintha őt jönnének megnézni): Hol van Flóra, hol jár?... A parasztasszonyokkal tárgyal a kertben. Hívja be, hívja be!

KATÓ (kimegy kívülről): Flóra, Flórácska!

(Tanító megvárja, míg Flóra az ajtóba ér. Némajáték. Megáll, meggondolja.)

HARMADIK JELENET

TANÍTÓ, FLÓRA, majd ÖREG NAGY ISTVÁN, NAGYASSZONY, SZOLGABÍRÓ, közben KATÓ, ANGOL INAS, ASSZONYOK, FEKETERUHÁS, KENDŐS, FÉL-MESTERASSZONYOK

TANÍTÓ: Bátorság! (El.)

ÖREG NAGY (kívül): Itthon a tanítónő?

SZOLGABÍRÓ (kívül): Tessen, tessen!

(Flóra az ablak mellett áll.)

ÖREG NAGY: Öreg Nagy vagyok.

FLÓRA: Már egyszer volt szerencsém.

ÖREG NAGY: A fiam küldött, tetszik tudni, miért.

(Flóra igent int, mélyen meghajlik.)

ÖREG NAGY: Jön az anyja is.

(Inas előbb egy trónszerű karosszékot tol be. Első Öregasszony hozza utána a sámlit, a párnát. Második Öregasszony a parazolt és a kendőt hozza. Harmadik Öregasszony karonfogva vezeti. Nagyasszony egyenesen, emelt fővel jön. Mind a négyen feketében, gögösen bólogat a fejével. Flóra nagyasszony elé megy, kezét akar neki csókolni, az elhárítja.)

NAGYASSZONY: Hagyd, hagyd, előbb meglátom, megérdemled-e?

(Az öregasszonyok felpeckelik, elhelyezik a Nagyasszonyt.

Flóra megtörül két széket, s ajánlgatja. Öreg Nagy leül.

Az öregasszonyok és az inas állnak a Nagyasszony háta megett.)

ÖREG NAGY: Én és nőm megjelentünk a kisasszony előtt. Nőm és én... Nevezzen engem a kisasszony bácsinak, legyen hozzám bizalommal.

FLÓRA: Bácsi...

NAGYASSZONY: Mondjad ki, mit kerülgeted! A fiú ránk parancsolt.

ÖREG NAGY: Hogy idejőjjünk; megkérjük. Hát én megkérem.

NAGYASSZONY: És a nőd... Én is megkérem. (Keményen, éles pózba vágja magát.)

ÖREG NAGY: Hogy gondolta a kisasszony, hogy ezzel az úrral kikezdjen?

NAGYASSZONY: Csak azt szeretném tudni, hogy jutott az eszébe, hogy szemet vessen rá?

ÖREG NAGY: Mondok valamit a kisasszonynak, de kezdet rá, hogy nem szól. A legutolsó pesztrát nem adnám a fiamhoz...

NAGYASSZONY: István!

ÖREG NAGY: No, jó. Én megkértem a kisasszonyt, de nem titkolom, hogy mit gondolok a fiamról. Minden reggel délben kel fel. Mi félünk tőle. Épp azért jöttünk. Aztán, meg aztán, valami baja is kell, hogy legyen. (Halkabban.) A dajkája kicsi korában leejtette.

NAGYASSZONY: Ez volt. Te voltál! (Megcsípi az Öregasszonyt, az felsikolt.) Menjetek!

ÖREG NAGY: Bajának kell lenni, másképpen nem lehet. Megveri a kisasszonyt a nászéjjelükön.

FLÓRA: Engem?... Engem, bácsi?!

ÖREG NAGY: Téged, téged! (Az előbbi kemény póz.) Iszik. Ittam én, mama?

NAGYASSZONY: Ittál, István.

ÖREG NAGY: De én kerestem. Keresett ő egy krajcárt? Azt tudja meg a kisasszony, hogy amink van, mind az enyém. Mind a kilenc birtok az enyém.

NAGYASSZONY: A mienk minden!

FLÓRA: Bácsi, én tudok spórolni. Otthon én számoltam meg a tarka babot, hogy hány szem jut a gyerekeknek...

NAGYASSZONY: Babon spórolt, egy ilyen lány akarja a fiút!

ÖREG NAGY: Isten Mária uccse! Megcselekszem azt a tréfát, hogy minden a barátoké legyen, pedig utálom őket. Ha meghalok...

FLÓRA: Ilyen szép, erős öregember, bácsi! Tovább él, mint a fia, főképp, ha...

ÖREG NAGY: Persze, hogy tovább élek. Megszerzi nekünk azt a csúfságot, hogy nekünk kell eltemetni őt, és nem, mint ahogy rendjén van, neki – minket. De hogy él ő, és hogyan én? Egész nap kocsin ülök, ott vagyok minden vásáron. Mit akar éppen a mi fiunktól?

NAGYASSZONY: A mi szép fiunktól, a mi egyetlen fiunktól?

FLÓRA: Nagyasszony...

ÖREG NAGY: Hagyjad, mama, leányt kérni jöttünk.

FLÓRA: Látom, bácsi. Nagyon is megkérnek! Ha napamasszonynak lánya volna, és azt úgy elkínoznák...

NAGYASSZONY: Az én lányomhoz méri, az én lányomhoz mered mérni magad?

FLÓRA: Aki nincs!

ÖREG NAGY: Ebben igaza van.

FLÓRA: Vigyázok én, nagyasszony, hogy bár szigorú vagyok, igazságos legyek. Nem mertem én álmodni se arról, hogy a fiuk felesége lehetek. Ő álmodta. Verjék ki a fejéből, ha tudják, elmegyek innét, vissza se nézek.

ÖREG NAGY: Látod, mama! Ezzel a nővel lehet beszélni. (Kiszól az ablakon.) Öcsémuram!

(Szolgabíró, aki kint sétál az ablak előtt, bejön.)

NEGYEDIK JELENET

VOLTAK, SZOLGABÍRÓ

(Sokkal ünnepélyesebb, fehér kamásli van rajta.)

ÖREG NAGY: Kisasszony, látja ezt az urat?

(Flóra bólint.)

ÖREG NAGY: Ez az úr nagyságos úr.

SZOLGABÍRÓ: Kripói és Krepalica Solom.

ÖREG NAGY: A nagyságos Solom. Mondjuk, hogy a nagyságos úr az én fiam, ha meg nem sértem. Mintha a másik fiam volna. Volt nekem másik fiam is! (Elkomorodik.)

FLÓRA: Tudom, Isten nyugtassa!

ÖREG NAGY: A nevemet nem viselheti, de az ő neve sokkal szebb és több. De ráíráthatok ötszáz hold jó bácskai földet. Akar-e ennek a megfogadott fiamnak felesége lenni? Én megkérem... (Föláll.) Ennek az igazi úrnak.

FLÓRA (föláll): Ez az úr... ez az úr? Ah, értem. Állítanak valakit helyette. A felesége lehetnék ennek? Jól értem, ez az?

SZOLGABÍRÓ: Ez még több.

(Sóhaj, szünet.)

ÖREG NAGY: A kisasszony mosolyog. Miért?

NAGYASSZONY: Mert rossz, rossz, rossz!

FLÓRA: Igaza van, nagyasszony. Mert rossz vagyok. Utálok embertársamat és ez a rosszság. Ez az úr egy órával előbb felettem mint erkölcstelen, elvetemedt lány fölött ítélkezett, és most kész feleségül venni.

SZOLGABÍRÓ: Az közügy volt, ez pedig magánügy.

FLÓRA: Lehetetlenné tett a kenyérkeresetemben.

SZOLGABÍRÓ: Hogy lehetővé tegyem mint úrinőt!

FLÓRA: Föltettem magamban, hogy gyötörtetni engedem magamat, ameddig csak bírom. De azért a gorombaságért, mert felteszik rólam, hogy ehhez az úrhoz elmennék feleségül, még ha egyedül lenne is férfi a világon – nem válaszolok gorombasággal.

ÖREG NAGY: Így beszél a szolgabíró úrral?

FLÓRA: Nekem nem szolgabíró. (Végignézi.) Pedig épkezláb ember, és dolgozni is tudna. Sajnálom, ennyi az egész.

SZOLGABÍRÓ (fölkíált): Ha ön most férfi lenne!

FLÓRA: Ha paraszt lennék, az lenne csak önnek jó. Bezárkóznék velem: a zsandárőrmestert előbb berendelné. És csukott ajtók mellett ütne és rúgna, üttetne és rúgatna, amíg össze nem esek.

SZOLGABÍRÓ: Inszinuáció! Visszautasítom!

FLÓRA: Falun születtem én is, ismerem a közigazgatást, amikor a szolgabíró meg van sértve, és a zsandár mulat...

SZOLGABÍRÓ: Nagyságos asszony, bátyám, én politikai exponáltságom nem engedi – én talán el is mehetek.

ÖREG NAGY: Úgy látom, igen.

SZOLGABÍRÓ: Ha szükség lesz rám, én kint sétálok. (El.)

ÖTÖDIK JELENET

VOLTAK, SZOLGABÍRÓ nélkül

ÖREG NAGY: Ezt ugyan kifizette! Szigorú volt, de igazságos. Mindezzel azonban nem érünk semmit. Nekem a kisasszony valami nagyon megtetszett. Jutott valami az eszembe. (Feláll.) Az Isten adott áldást az idén, olyan búzatermésem volt, mint még sohasem. A marhával sem jártam rosszul. Van pénz. Szereti a kisasszony a pénzt?

FLÓRA: Nagyon, nagyon. Ha nekem pénzem volna... Mi mindent lehet csinálni a pénzzel.

ÖREG NAGY: Mit csinálna vele?

FLÓRA: Azt hiszem, nem tudnék többé elaludni... Örömben, a tudatban...

ÖREG NAGY (kiveszi tárcáját): Ha anyyi, amennyi ebben van. Nézzé! (A lány kíváncsi pillantást vet a tárca felé.) Fogja meg!

FLÓRA (megtapintja): Milyen pohos!

ÖREG NAGY: Mi? No ne féljen tőle, még.

(Flóra megszorítja.)

ÖREG NAGY (ünnepélyes mókával kinyitja a tárcát): Ez a két fakk, csak ez van tele. Előpénz. Csak előpénz! Ez ökörpénz – bécsi. Ez magyar pénz – búzáé. Az egyik harmincötezer, a másik negyven. Egy forint se hiányzik belőle. Nem korona! (Megvetéssel.) Én nem számolok koronában. Meg akarja a kisasszony olvasni? Nem? Hisz nekem. Egyszerű ember vagyok, de pénzt olvasni úgy mint én, nem tud senki. Ami pénzt én megolvastam, az szentírás. Tessen belenyúlni, megmelegíteni azt a kis, hideg ujjait! A nagy bankó meleg, próbálja csak; tesszen már!

FLÓRA: Csakugyan, szinte süt. (Kikapja a kezét.)

ÖREG NAGY: Tessen megfogni vagy az egyik csomót vagy a másikat. Azt, azt, az több. Ejnye, szeme van a kezének. Asszonyt nem láttam még pénzt így megfogni. Mama, ezt a lányt, nézzed ezt a kisasszonyt. Ez oszt a nő, az én emberem!

(Szolgabíró megjelenik az ajtóban. Száját eltátja, hangtalanul mondja „Á”.

Megáll, nézi a jelenetet; nem veszik észre. Az öregasszonyok oda-odanéznek.)

FLÓRA: Pénz! Sok pénz! Sok nyomorúság, sok öröm: étel az éhezőknek, otthon, barátság, szerelem! (Szinte magának mondja; szavainak halk pátosza van. A jelenlévők föl vannak izgatva, úgyszólván forsigálva.)

ÖREG NAGY: Az, az, minden, én mondom, a pénz minden. Vegye, (erősebben) vegyed ki!

(Flóra kiemeli a pénzt, körülnéz, mosolyog. Bal kezével a pénzt tartja, jobbával a zsebébe nyúl, onnan kivesz egy zsebkendőt; amelynek a vége csombókra van kötve. Szájával kioldja, és a csombókból kivesz egy krajcárt, és azt tréfás titkoló-

zással a pénztárcába csúsztatja. A bankót visszaejti, és két kezét hirtelen hátrátévén az öreg képébe mosolyog.)

ÖREG NAGY: Egy krajcárt tett a tárcámba. Mária úgyse! Egy krajcárt! Ejnye, de huncut egy kislány. Egy krajcárt.

NAGYASSZONY: István, ez célzás, add neki vissza!

ÖREG NAGY: Nem én, kedves kis pénz, nekem még sohase adott senki is egy krajcárt. Mé' adta?

FLÓRA: Hogy fiasztassa. Nekem hat darab van, az egyiket a bácsinak adom. Nekem ez annyi, mint magának az a négymillió krajcár, amit kínált. Csakhogy én nem követek érte ámulást, mint az úr. Én nem akarom megvenni érte a lelkiismeretét, mint az úr az enyémet. Én ingyen adok!

(Öreg Nagy elkomorodik, visszateszi a pénztárcáját. A jelenlévők csodálkozása, néma hangja és nyugtalansága. Akarnak, de nem tudnak beszélni. A Szolgabíró jelzi a kezével, hogy a tanítóné fejében nincs minden rendben.)

ÖREG NAGY: A kisasszony becsületes lány, de nem okos lány. Mi, szülék, megpróbáljuk, beszélünk a fiúval...

NAGYASSZONY: Nem. Előbb beszélek ennek a fejével én! – Gyere csak ide, kisasszony! Nem akarod, hogy tegezzelek, nincs is rendjén, ilyen pesti nagysádot. Ide nagysád, oda nagysád, megvan a baj! Majd elvégezzük a dolgot mi ketten, mi nők! Menj innen, mit avatkozol asszonyi dolgokba. Gyere ide! Így, hadd látom a fejedet. Szép hajad, szemed van. Ma már a szegény lányok is mind szépek. Menj ki, István, azzal a bűdös szivarral. Kint füstölj!

(Öreg Nagy el.)

NAGYASSZONY: Szép szerencse, ha az én fiam valakibe beleszeret. Mi? Egyszer egy igazi hercegnővel is táncolt – őt választották ki, hogy vele táncoljon – a király előtt. A hercegnő beleszeretett, de a fiam azt se vette el. Hát mindjárt megszám házasodni, ha az ember egymásba beleszeretett? Mi, asszonyok jobban értjük ezt, ugye, pesti kisasszony? Mondsa csak, magunk között marad, itattál vele valamit? Azt mondják, ti tudtok szereket!

FLÓRA: Néni, néni!

NAGYASSZONY: Csitt, egy szó se essen róla. Majd végzünk mi ketten, nincs szükségünk senkire. Az a fiú beteg lenne bele. Kíván téged borzasztóan. Olyan szép, olyan derék fiú. Ha a hercegnő szerette, pedig asszony, volt... Megkérlek, legyél a kedvese!

FLÓRA: Nagyasszony! (Kiereszti karjából az asszonyt.)

NAGYASSZONY (visszaesik, fuldokol): Jaj, az asztmám! Kiszekírozta belőlem az asztmám. Megfúlok, asszonyok! István!

(Az előbbi társaság bejön, az öregasszonyok a Nagyasszony mögé, kenik, itatják.)

NAGYASSZONY (iszik, ivás után panaszos hangon): Nem akar, Istvánkám, ő nem akar.

FLÓRA: Néni! Most már elég, az egészségből elég! Vigye el Nagy úr a nagyasszonyt, és maga is menjen el, el!

SZOLGABÍRÓ: És ha én is önt el, el, el...

FLÓRA: Engem?

SZOLGABÍRÓ: Önt. Személyes felelősségemre... az iskolaszéki ülés alapján el... elutaztatnám, kényszerútlevelel.

NAGYASSZONY: Az, az! Suppon, suppon, suppon!

(Egy pillanatnyi várakozásteljes csend.)

FLÓRA: Ezt... velem! (Hirtelen erősen megváltozott hideg hang.) Az más! (Fölkel, a kebléből kiráncigálja az óráját, megnézi.) Most visszamennek a fiukhoz, aki önöket ide küldte. Azt mondják, nem végezheték el küldetésüket. Csak belekezdték. Mit bánom, mondjanak akármit. Csak jól vigyázzanak, hazudjanak, hazudjanak, vigyázzanak. Visszajönnék a fiukkal, ifjú Nagy István úrral, és meg fognak engem kérni. Még nem tudom, mit fogok mondani. Még nem határoztam el, nemet mondok-e vagy igent. Elmegyek-e az önök fiához. Lehet, hogy igen, lehet, hogy nem. A pillanat lesz döntő, a kedvem, hogy abban a pillanatban lesz-e kedvem? De önök eljönnek! Komolyan, meggyalázás nélkül. És ha nem – a fiuk, tudom, bárhová jön – el fogom mondani a fiuknak, hogy kértek meg! És itt, tudom, kő kövön nem marad, romba dől, tűzbe borul, borba fog fúlni minden. Azt mondják, a nagyasszony mondja: megettetem, bántam vele. Nem bántam, a kis testvéremre, a legkisebbre, és Úrjézus öt sebére esküszöm, nem bántam. Nem is tudok. Nem is akarok. De bánni fogok. Föllázítom az anyja ellen. Elveszem az apjától az egyetlen fiát. Én csak egy rongyos kis nő vagyok most, tanítóné, egy senki, ideszaladt fiatal leány, parasztgyerekeknek néni, de tudom, olvastam, hogy kell nagynek, rossznak lenni. Ha úgy akarják, ha a nagyasszony úgy akarja, leszek a fia kedvese is egy darabig, de csak addig, amíg fölégetem és megsemmisítem magukat és mindenkit e földfaló, ostoba fészekben. De maguk most el fognak jönni, hogy megkérjenek, legyenek a felesége: tudom, eljönnek. Most pedig elmehetnek!

(Nagyék elmennek.)

KATÓ (kis szünet után berohan): Flóra, édesem! Az egész falu útban van ide, az asszonyok mosakodnak, a férfiak borotválkoznak, mindjárt itt lesznek, és nekem nincs pogácsám!

KÁNTOR (berohan): Hamar, hamar! Jönnék már, pálinkát, pogácsát, még a főúr is idevezettette magát. (El a boltba, Kató utána.)

HATODIK JELENET

FLÓRA, FŐÚR

(A Főúr jön, az I. felvonásbeli kislány vezeti. Sokkal halványabb.
A kislány leülteti, tisztességtudóan köszön, aztán el.)

FŐÚR (Flóra elébe szalad, segíteni akarja a leültetésnél. A Főúr egy székre kapaszkodik, daliásan áll.) Azt hallom, itt papra, eskető papra lesz szükség. Nekem nem is szólnak. Iskoláslányoktól kell megtudni. Te vagy az, kis bogaram? Ugye, hogy ugye? Kató, ide a savanyúvízzel! Ma bort iszunk, az utolsó pohár bort, nem bánom... Ne nézzen ide a káplán úr, a stóla a magáé, de a pap én leszek...A kezedet!

(Flóra megcsókolja a Főúr kezét.)

FŐÚR (erővel megfogja a lány kezét): Már minden nálam nélkül történik, ha egyszer elgyöttél volna hozzám gyónni... Igaz, azóta egy nagy vizitem volt... Sleppe szoknyájú, öreg nő. (A szélütött oldalára mutat.) Ez... szelet vert a sleppje... Azért legények vagyunk mi. Egy kicsit gőgös vagyok, mi? Nyakas. (Merevségét jelzi.) Az esküvőt azért kivárjuk. Na, hadd lám a szemed, mi ez, forró és nedves: ez könnyű! Lacrima felicitatis, a hetedik, be nem iktatott szentség. A boldogság jósága. Csak a fehér violának van ilyen illata. Forró a fejed. A hirtelen jött boldogságtól van. Lassan jött? Na, ne felelj! Látom, fáraszt a beszéd. Csak azért jöttem, hogy lássam, hogy viselik magukat az öregek? Úgy látom, hogy jól. Pedig okosságot nincs mit várni a gazdag emberektől. Az ő ostobaságukon múlik, hogy ilyen nyavalyás a világ. Én ott voltam, mikor a másik fia végzett magával. Akkor még kutya kemény ember volt. Nem sírt a'. Csak annyit mondott: ha ezt tette, jól tette, csak azután vágódott el, mint a zsák! De már a másik héten fekete ruhában kuppekedett, fekete kesztyűben fogta meg az ekeszarvát. Én azt hittem, ez az ember, akit nem lehet megtörni, és te megtörted, és azért mondtam annak a fiúnak, hogy te derék lány vagy, és ezért mondom neked, hogy az a fiú derék fiú, és ezért szép az élet. Piat veritas et vita. Sírsz e még?

FLÓRA (megtörli könnyeit): Nem, szentatyám, nem sírok, és azt sem akarom, hogy mások sírjanak miattam: Nézze meg, már nem könnyes a szemem.

FŐÚR: Mikor jönnek Nagyék?

FLÓRA (a külső kutyaugatásra): Most!

HETEDIK JELENET

VOLTAK, ÖREG NAGY, IFJ. NAGY, NAGYASSZONY a kíséretével

(Bejönnek. A Nagyasszony, mint az első lánykérésnél, ugyanazon módon és környezetben.)

Öreg Nagy kezét fog a tanítónővel, Ifj. Nagy szintén, nem néznek egymásra. A jelenlevő vendégek fölkelnek, hogy kezét csókoljanak a Nagyasszonynak, az szigorúan int a kezével, hagyják, üljenek le.)

FŐÚR (a kísérő inashoz, asszonyokhoz): Dolgotok van itt? A Nagyasszonyt őrzitek. Majd őrzöm én, ha megengedi. (Szigorúan.) Menjetez ki!

(Inas, öregasszonyok el. Csend.)

ÖREG NAGY: Milyen termésük volt a főúréknak?

FŐÚR: Kukorica semmi. Komló egy kevés. Búza, az volt.

ÖREG NAGY: Fődolog a búza. Ha búza van, minden van. (Körülnéz, egyszer gondol egyet, nekilendül.) Azért jöttünk, én és nőm, hogy megkérjük a kisasszony kezét ennek az én fiamnak. Eljön-e hozzá?

(Flóra csendben, komolyan nemet int a fejével.)

ÖREG NAGY: Nem.

IFJ. NAGY: Az apámat... Flóra, nem értette?

NAGYASSZONY: Ő nem akar. Nem!

FŐÚR: Nem-e?

FLÓRA (határozottan): Nem!

(Ifj. Nagy fölkel, meglepetten néz a jelenlevőkre, a szüleire. Azokban keresi a visszautasítás okát.)

FLÓRA: Nem! (Mégfogja István kezét.) De legyen nyugodt. Még fogja érteni, hogy miért nem. A bácsi, a nagyasszony nagyon jók hozzám. Idejönnek, megalázzák magukat, hogy ne cselekedjenek a fiuk kedve ellen. Ez annyi, ez annyi, mintha a hátralevő életüket áldoznák fel magáért. Szeresse érte őket, még jobban, mint eddig. Nincs az embernek senkije, se testvére, se hitvese, még szerelmese sem; akármilyen közel – mind messze van; csak azzal vagyunk egyek, aki az anyánk, az apánk, a gyerekünk.

IFJ. NAGY: Péternek igaza volt.

FLÓRA: Péter?

FŐÚR: Az öccse.

ÖREG NAGY: Halljad csak, halljad.

IFJ. NAGY: És halálba kergették. Apám, anyám, itt valami történt! Flóra, egyedül akarok magával beszélni!

FLÓRA (csendesesen nemet int): Semmi se történt. Meggondoltam. Amennyire egy ilyen asszonyelme képes, mélyen meggondoltam magamban. Volt egypár pillanatom, egy-két borzalmas pillanatom! Magát sem szégyen, sem megaláztatás nem érheti ezért. (Teljesen felé fordul. Ketten vannak, a legnagyobb intimitásban. A többi jelenlevő staffázs. Lassú mozdulatok jelzik az érzelmeiket. Legjobban él a staffázsban a Tanító, aki szinte illusztrálja Flóra beszédét. Diadalmas, boldog, büszke.) Maga nekem az a kép marad, akit kislány koromban láttam, és akin kívül más férfi képét nem látom soha.

IFJ. NAGY: Az okát, az okát! Szeret-e, vagy nem?

(Flóra nem felel.)

IFJ. NAGY: Igen vagy nem?

FLÓRA (konokul, keményen): Nem szeretem annyira, mint amennyire kell. Nem úgy, hogy el ne tudnék menni tőle. El tudok, és ez mindent megmond. Egyszerűen azt hazudhatnám – nem. Elment a kedvem. El is ment. El is mehetett egy kissé! De miért váljunk el rossz kedvvel? Talán még pályázom, ha öreg leszek, valamelyik birtokára tanyai tanítónőnek.

NAGYASSZONY (az orrát fújja): No, no! (Jelenlevők játéka.)

FLÓRA: Istenem, összeviszza beszélek itt mindent. Talán tiszteletlen is vagyok. Nem is értenek. De maga megért. Egy kissé megijesztett az én nagy szerencsém. Nem vagyok-e én csaló, aki idecseppentem, betolakodtam? Hirtelen úgy érzem, hogy kicsiny vagyok magához. Kicsiny és más.

IFJ. NAGY: Maga a kicsiny, én vagyok a nagy.

FLÓRA: Látom magamat. Gyön, Pesten keresztül gyön egy idegen leány és egyszerűen elveszi a szüleitől a fiút. Ez nem igazság. Én nem vagyok kalandor, nem vagyok kalandor!

IFJ. NAGY: Ki mondta, hogy az, ki merte?!

FLÓRA: Itt senki. De maga is más rang, más osztály, magának fölfelé kell törni. Maradjon mindenki a maga pártján. Ugye, néni? édes, jó, kegyetlen néni! (Kezet csókol.) Most már megérdemlem-e?

IFJ. NAGY: De talán érdemes, legalább érdemes mindenkinek fölött gondolkozni egy kissé. Beszélni akarok magával.

FLÓRA: Az életben nem merek többé. Én vagyok a gyengébb, elismerem.

IFJ. NAGY: Péternek igaza volt. Most én mondom, igaza volt, és ti kergettétek a halálba, ti, ti! Csak gyűjteni, gyűjteni! Bele vagytok örülve a gyűjtésbe! Minek? Kinek? Nekem ugyan nem! Én füttyölök a millióidra!

NAGYASSZONY: István! Az apádat!

IFJ. NAGY: Az apámat? Ez az én apám? Na hát én szakítok az apámmal és az anyámmal, veled is. És kérdelem magától, ha ebben az egy ruhában, így, ahogy vagyok... hajtani tudok, a lóhoz értek, kocsis lehetek, így állok magához, akar-e akkor?

FLÓRA: Nem! Így sem! Akkor sem!

(Ifj. Nagy iszik.)

FLÓRA: Inni ne hagyják. Ne igyon! Ígérje meg. Isten áldja meg magukat. Kántor bácsi, Isten áldja! A mandulát a boltban – most már bevallhatom – mi ettük ki a fiókból Katóval. – Főúr, simítsa meg az arcomat, nincs rajta árnyék, amit lesimítsen.

FŐÚR: A szemedet szeretném megcsókolni, a két szemedet. Menj kis szolgálóm, és vezesd a világtalanokat.

FLÓRA: Szervusz Rézi. Mi jóba voltunk, mi? Csak mi ketten nem karmoltuk meg egymást. Kató, ez jó fiú. – Kolléga, ez jó lány. Most pedig nincs mit búcsúznom tovább. Mit érzékenykedünk? Emelt fővel jöttem, és fölemelem, amikor elmegyek. Dicsértessék!

UTOLSÓ JELENET

FŐÚR: A gazdag emberek ostobasága olyan, mint a tenger, kimeríthetetlen. El-eresztették... az életet, a jövőt...

(Függöny.)